

РОЗВИВАЙКА

ДНЗ

Додатковий
навчальний матеріал

Н. В. Чуб

РОЗВИВАЄМО ПАМ'ЯТЬ

Вправи, вірші, чистомовки
для малюків 4–6 років

Книга скачана с сайта <http://e-kniga.in.ua>

Издательская группа «Основа» —
«Электронные книги»

Харків
Видавнича група «Основа»
2009

УДК 373.2
ББК 74.102
Ч 81

1-ше видання вийшло друком у 2007 році

Серію «Дошкільний навчальний заклад. Розвивайка»
засновано в 2007 році

Чуб Н. В.

Ч 81 Розвиваємо пам'ять. Вправи, вірші, чистомовки для малюків 4–6 років / Худ. Є. А. Мартиненко.— 2-ге вид.— Х. : Вид. група «Основа», 2009.— 80 с.— (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Розвивайка»).

ISBN 978-611-00-0072-7.

Що таке пам'ять? Чим саме дитяча пам'ять відрізняється від пам'яті дорослого? Чому одна інформація запам'ятовується набагато легше за іншу? Чи існують спеціальні вправи для розвитку різних видів пам'яті?

Докладні відповіді практичного психолога на всі ці запитання Ви знайдете у даному посібнику.

Для вихователів ДНЗ, психологів, батьків.

УДК 373.2
ББК 74.102

ISBN 978-611-00-0072-7

© Н. В. Чуб, 2007
© Є. А. Мартиненко, художнє оформлення, 2007
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2009

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Як ця книжка побудована і для кого написана?	6
Що вам знадобиться для роботи із цією книжкою?	6

Розділ I. ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ БАТЬКІВ І ВИХОВАТЕЛІВ

Що таке пам'ять?	7
Цікаво, чому одна інформація запам'ятовується, а інша — ні?	7
Чим дитяча пам'ять відрізняється від дорослої?	9
Як змінюється дитяча пам'ять, коли маля дорослішає?	10
Від чого залежить здатність запам'ятовувати?	12
Які види пам'яті існують?	12
Як перевірити дитячу пам'ять?	15
Чи правда, що хлопчики і дівчатка запам'ятовують по-різному?	19
Що означає вираз «гарна пам'ять»?	20
Чому ми забуваємо?	21
Як діти запам'ятовують? Що вони про це говорять?	22
Чи правда, що існують спеціальні способи, що полегшують запам'ятовування?	23
Що таке ейдетика?	25
Що робити, якщо маля погано запам'ятовує?	27
А якщо це проблеми не з пам'яттю? (Увага, мислення, інтерес)	28
З якого віку можна розвивати пам'ять?	28
Чи правда те, що людина починає запам'ятовувати вже в утробі матері?	29
Яка пам'ять в немовляти?	29
Чи правда, що пам'ять поліпшують правильне харчування, позитивні емоції і гарний настрій?	31
Чи правда, що людина може пам'ятати себе в 1 рік?	31
Чи правда, що комп'ютер допомагає розвинути пам'ять?	32
Як поліпшити пам'ять дитини?	32

Розділ II. ЦІКАВІ ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВСІХ ВИДІВ ПАМ'ЯТІ

Віршик про пам'ять	34
На прогулянці	34
У вільну хвилинку	35
Перед телевізором	42
Читаємо книжки	43
Читаємо вірші із пропущеними словами	44
Якщо потрібно переказати казку чи оповідання	45
Учимо вірші	46
Рухаємося	48
Музичимо	49
Співаємо улюблені пісеньки	50
Весело малюємо	51
Заняття, що не є заняттями	54
Вправи для карапузиків	59
Пограємо	60
ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ	73
Література	73

ПЕРЕДМОВА

«Що потрібно робити, щоб розвивати дитячу пам'ять? Підкажіть, які вправи нам потрібно виконувати? Ми вірші вчимо з дитиною, а вона їх так погано запам'ятовує»,— це цитати з батьківських скарг і питань.

Адже пам'ять у нас у всіх різна — хтось добре запам'ятовує вірші, хтось — номери телефонів, хтось — дорогу... Але скаржаться на пам'ять, що зраджує, всі однаково. «Голова дірява», «Склероз замучив»,— чути раз у раз від дорослих. А малюки ще на свою пам'ять не скаржаться. Просто забудуть віршик на ранку, букви переплутають...

Зрозуміло, що батьки переймаються: в нашому столітті, коли діти мають багато інформації, шкільна програма перевантажена і їм доводиться запам'ятовувати значний обсяг різноманітного матеріалу, мати гарну пам'ять дуже важливо. Чи зможе дитина, наприклад, коли піде до школи, легко виконати домашнє завдання? Вивчити кілька правил, запам'ятати зміст параграфа, згадати, за якими правилами і формулами розв'язується завдання, зберегти в пам'яті значну кількість англійських слів? Дітям задають занадто багато домашніх завдань — так уважають батьки. А вчені говорять про безмежні можливості людської пам'яті. І навіть про те, що ми використовуємо її потенціал лише на 10 %.

Наша пам'ять — це не щось таке окреме, ізольоване. Саме від неї залежить, як саме працює наше мислення. У навчанні пам'ять є важливішою не менше, а навіть і більше, ніж старанність та посидючість.

Дитяча пам'ять є набагато гнучкішою, ніж пам'ять дорослих. Всі ми знаємо, що вірші в дитинстві запам'ятовуються швидше й простіше, ніж в 30-річному віці, і про раннє навчання іноземних мов написано і сказане чимало. Але не потрібно покладатися тільки на природу. Батьки можуть допомогти своїй дитині розвинути і поліпшити її пам'ять.

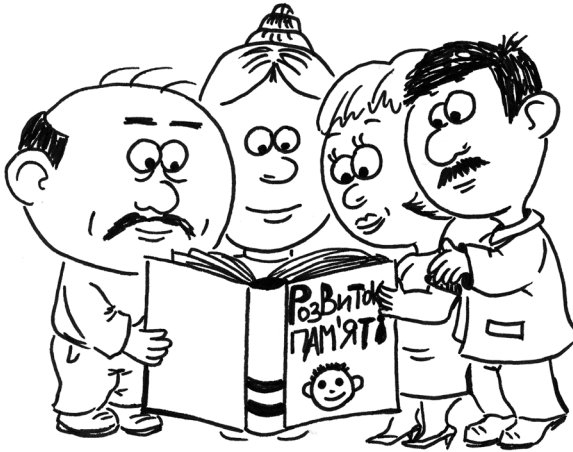
Для дітей спеціальні заняття з розвитку пам'яті (такі, щоб сісти і розвитком пам'яті займатися) не потрібні. Добре, коли все відбувається в грі. Та само, як м'язам, що мають потребу в навантаженнях, пам'яті теж потрібне тренування. Але діти створені так, що їм складно довго сидіти на місці і займатися. Їм цікаво бігати, стрибати, дізнаватися щось нове. От і добре! Саме тоді, коли вони бігають та стрибають, ми і станемо розвивати їхню пам'ять. Непомітно, без тиску і напруги, з інтересом, у грі. Й обов'язково вийде! Тому що, коли дітям цікаво, відбуваються справжні чудеса!

ЯК ЦЯ КНИЖКА ПОБУДОВАНА І ДЛЯ КОГО НАПИСАНА?

Всі дуже просто. Щоб розвивати пам'ять, потрібно знати, що ж це таке — «пам'ять». Тому на початку посібника написано дещо про те, про що найчастіше запитують батьки або вчителі. А потім Ви знайдете багато різноманітних цікавих і веселих вправ, які допоможуть Вам розвивати дитячу пам'ять.

Ці вправи можна використовувати і вдома, коли Ви зі своїм малям граєте, гуляєте, відпочиваєте. У дитячому садку ці завдання теж стануть у нагоді. Головне — більше фантазії, гарного настрою та завзятості.

Батькам, вихователям, нянькам, гувернанткам і психологам — наші поради та пропозиції. Головне — вірити і знати: пам'ять поліпшити можна!

ЩО ВАМ ЗНАДОБИТЬСЯ ДЛЯ РОБОТИ ІЗ ЦІЄЮ КНИЖКОЮ?

- Олівці, фарби, фломастери;
- картки з картинками;
- кольоровий папір;
- ножиці;
- сірники;
- шахи;
- іграшки великого розміру (декілька штук);
- маленькі іграшки;
- гудзики;
- листівки і фотографії;
- дитячі пісеньки;
- шумові музичні інструменти.

Розділ I

ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ БАТЬКІВ І ВИХОВАТЕЛІВ

ЩО ТАКЕ ПАМ'ЯТЬ?

Коли дорослі говорять дитині: «Давай вивчимо віршик до свята!» — навряд чи вони розуміють, який складний психічний процес при цьому починає діяти. Усе, що ми бачимо, чуємо, переживаємо, відчуваємо, може зберігатися в пам'яті протягом дуже тривалого часу. Згадайте розповіді своїх бабусь про те, що було в їхньому дитинстві. Адже вони згадують навіть дрібні подробиці, а минуло декілька десятків років.

Спробуйте собі уявити, яку кількість образів, слів, знаків, спогадів про пережиті почуття ми пам'ятаємо. Саме завдяки пам'яті відбувається дивне поєднання минулого, сьогодення і майбутнього. Ми можемо порівняти свій сьогоднішній досвід із попереднім, можемо запам'ятати нову інформацію і скористатися нею в потрібний момент.

Якщо коротко спробувати розповісти, що таке пам'ять, то можна сказати так: пам'ять — це наша здатність запам'ятати, зберегти та у потрібний момент впізнати і відтворити те, що ми раніше бачили, чули, читали, переживали. І якщо хоча б один із цих процесів порушений, у нас виникають серйозні проблеми із пам'яттю.

Пам'ять дана нам із самого народження. Але володіти нею людина вчиться все своє життя.

ЦІКАВО, ЧОМУ ОДНА ІНФОРМАЦІЯ ЗАПАМ'ЯТОВУЄТЬСЯ, А ІНША — НІ?

Справді, чому наш мозок вирішує щось зберегти, а щось відкинути? Можна порівняти його з таким особливим фільтром, що просіває всю інформацію, що одержує, та обирає, що відкинути, а що залишити. Інакше мозок був би так засмічений, що не зміг би працювати. У науковому середовищі навіть ведеться дискусія: деякі вчені вважають, що наш мозок здатний запам'ятати все, що ми чуємо, бачимо, сприймаємо дотиком і випробуємо. Решта науковців із ними сперечаються. Вони

вважають, що якби це було насправді так, то ми давно вже були б переважані інформацією. Усе пам'ятати неможливо, й уміння забувати має величезне значення у виживанні людей. Мозок повинен звільнитися від непотрібного вантажу вражень і відомостей. Пам'ять нібито сама регулює навантаження, готується до отримання нової інформації. При цьому стара інформація не зникає безвісти, але переходить із активної пам'яті в пасивну, звідки іноді її вдається витягти. Ця чудова властивість рятує багатьох людей у трагічних ситуаціях.

Дві людини, навіть якщо їхнє життя дуже схоже, ніколи не запам'ятають одні й ті ж самі речі. Хтось краще запам'ятовує те, що побачив, хтось — те, що почув. У таких випадках говорять про перевагу зорової або слухової пам'яті. Якщо проаналізувати інформацію, що ми запам'ятовуємо, то найкраще зберігається те, що викликає в нас інтерес. Крім того, дуже важливою є мотивація процесу запам'ятовування. Наприклад, студент перед сесією здатний запам'ятати величезну кількість фактів, цифр, правил, таблиць і схем. Людина, що до цього вважала себе зовсім нездатною до вивчення іноземних мов, у короткий термін запросто опановує мову, потрапивши в стресову ситуацію в іншій країні.

Добре запам'ятовується емоційно забарвлена інформація — ми прекрасно пам'ятаємо день, коли познайомилися зі своєю «половинкою», момент народження дитини, якісь сумні моменти нашого життя.

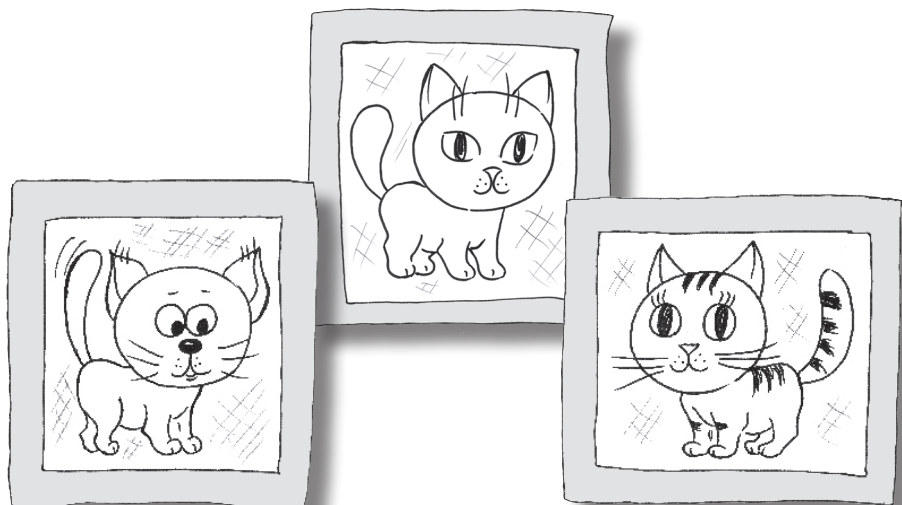
Вибірковість запам'ятовування так само залежить від тренування. Так, наприклад, у водіїв таксі прекрасно розвинена зорова пам'ять і той відділ головного мозку, що відповідає за орієнтацію у просторі. У професійних лекторів переважає вербальна пам'ять, і вони можуть утримувати у своїй пам'яті і легко відтворювати величезну кількість фактів, цитат, статистичного матеріалу. Рухова пам'ять прекрасно розвинена в танцюристів. Вони легко повторюють складний малюнок танцю і запам'ятовують навіть дрібні його деталі.

ЧИМ ДИТЯЧА ПАМ'ЯТЬ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ДОРΟΣЛОЇ?

Виявляється, уявлення дітей про малознайомі речі часто бувають неясними, нечіткими і тендітними. Наприклад, побували Ви з малям у цирку або театрі. Збережені в пам'яті дитини образи поступово тьмяніють, зливаються з іншими образами. Дитячі уявлення немов зібрані зі шматочків: щось зникає згодом, щось спотворюється або замінюється іншим. Це відбувається тому, що дитяче сприйняття ще не зовсім досконале і малята не вміють користуватися своєю пам'яттю. Здатність до запам'ятовування залежить від віку, і вже доведено, що чим старшою є дитина, тим краще працює в неї пам'ять. Учені пояснюють, що це обумовлено не стільки розвитком самої пам'яті, скільки вдосконаленням техніки її застосування. Тобто з віком діти вчаться застосовувати ту або іншу стратегію, що дозволяє їм легше і результативніше запам'ятовувати нову інформацію, а потім знаходити її в пам'яті.

Але говорити, що дитяча пам'ять є недосконалою або гіршою, ніж пам'ять дорослого, неправильно. Професор Володимир Слущкий з університету Огайо (Ohio State University) порівняв короткочасну пам'ять дітей та дорослих і виявив, що п'ятирічні малята запам'ятовують більше деталей. Дослід був організований таким чином, що добровольці не знали, що в них перевіряють саме пам'ять. Діти і дорослі переглядали безліч фотографій тварин, а потім намагалися розпізнати вже бачене під час повторного перегляду. На багатьох кадрах були зображені, скажімо, котячі мордочки,— схожі, але не ті самі. Виявилось, що дорослі точно

вгадували лише 7% знімків, а діти у віці п'яти років (або приблизно в цьому віці) — 31%. Отже, діти і дорослі зовсім по-різному аналізують знімки — дорослі беруть до уваги так званий аналіз за категоріями (кіт, собака, кінь), а діти — схожість предмета з раніше побаченим. Тобто після того, як у голові дорослого відбувалося упізнавання, що «це кіт», його більше нічого особливо не хвилювало, і він поспішно натискав на кнопку «так». У той же час дитина безпосередньо намагалася зіставити риси «обличчя» з побаченим раніше і частіше впізнавала «саме цього kota».

Пам'ять маляти дошкільного віку є особливо багатою на образи окремих конкретних предметів. Для дитячої пам'яті характерною є дивна властивість — виняткова фотографічність. Діти можуть легко вивчити напам'ять який-небудь вірш або казку. Зверніть увагу на те, що коли Ви читаєте маляті книжку, достатньо Вам лише відхилитися від тексту, як дитина Вас відразу поправить, тому що вона точно пам'ятає те, що вже чула раніше.

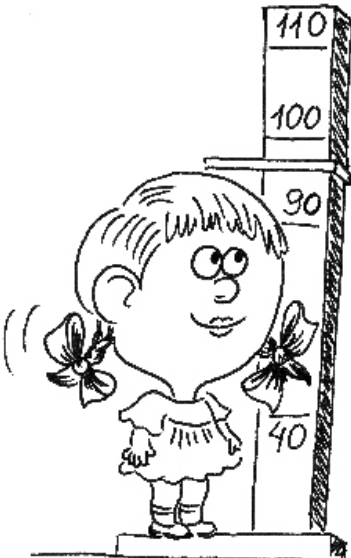
ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ ДИТЯЧА ПАМ'ЯТЬ, КОЛИ МАЛЯ ДОРΟΣЛІШАЄ?

Дошкільний період — найсприятливіший час для розвитку пам'яті. Саме в цей віковий проміжок маля з легкістю запам'ятовує найрізноманітнішу інформацію. Протягом усього дошкільного віку пам'ять удосконалюється і змінюється. Вона розвивається дуже інтенсивно, тому що малятам властиво ставити безліч питань і сприймати величезну кількість інформації.

Наша пам'ять починає розвиватися відразу після народження. **Новонароджене маля** впізнає людей за запахом із найпершого дня свого життя, а за голосом — у перші кілька днів. До кінця першого тижня життя немовляти можна помітити, що дитина вже вміє відрізнити за зовнішнім виглядом тих, хто за нею доглядає. Це означає, що навіть у перші дні свого життя маля може втримувати в пам'яті якусь інформацію.

Наша пам'ять починає розвиватися відразу після народження. **Новонароджене маля** впізнає людей за запахом із найпершого дня свого життя, а за голосом — у перші кілька днів. До кінця першого тижня життя немовляти можна помітити, що дитина вже вміє відрізнити за зовнішнім виглядом тих, хто за нею доглядає. Це означає, що навіть у перші дні свого життя маля може втримувати в пам'яті якусь інформацію.

Вашому маляті виповнився рік?
Що ж воно може запам'ятовувати те-

пер? В улюбленій книжці дитина легко знаходить картинку, що вже бачила раніше, може назвати знайомі предмети, які її оточують, і навіть пам'ятати, для чого потрібні деякі з них — ложка, щоб їсти, ліжечко, щоб спати, тощо. Її словниковий запас ще невеликий, але поповнюється з кожним днем.

У **два роки** маля продовжує активне дослідження навколишнього світу. Слова з'єднуються в короткі речення. Саме в цьому віці маля починає усе більше наслідувати дорослих, копіюючи їхні дії. При цьому дитяча пам'ять досить легко зберігає послідовність нескладних дій. А ще дитина вчиться виконувати інструкції, що дає їй дорослий.

У **три роки** дитяча пам'ять ще мимовільна. Маля не може поставити перед собою спеціальне завдання запам'ятати або згадати щось. І спеціальними способами запам'ятовування ще не володіє. Зате в його пам'яті легко зберігається те, що яскраво, цікаво. Це можуть бути якісь події, дії або образи. Словесний матеріал (вірші, казки, окремі слова) запам'ятовуються в тому випадку, якщо вони знайшли емоційний відгук у душі дитини.

У **чотири—п'ять років** маля вперше починає розповідати про своє минуле. Воно може це робити, тому що дійсно пам'ятає події свого минулого, які насправді відбувалися нещодавно. Тепер маля може порівнювати предмети, навіть якщо вони не перебувають у нього перед очима. Швидкість розвитку пам'яті в цей час є значно вищою за швидкість розвитку інших інтелектуальних функцій. Тому Ви можете помітити, як легко маля запам'ятовує вірші. Але й у цьому віці запам'ятовування ще відбувається мимоволі.

Після чотирьох років починає формуватися довільна пам'ять. Це зовсім не означає, що як тільки дитині виповнилося чотири роки, її пам'ять відразу стала довільною. Все відбувається поступово. У цьому віці для дітей дуже важливою є гра, у процесі якої і відбувається розвиток пам'яті.

У цей час зазвичай починається підготовка до школи, і це позитивно впливає на розвиток довільності пам'яті.

У **шість—сім років** розвивається довільна увага, маля вже може самостійно поставити собі завдання щось згадати або запам'ятати. Це бажання потрібно всіляко заохочувати, навчати малюка запам'ятовування за допомогою ігор і вправ, контролювати правильність засвоєння інформації. Вже

незабаром маля піде до школи, і всі навички, які Вам удалося прищепити у дошкільному віці, стануть базою для його шкільних досягнень.

Майте на увазі, що прийоми запам'ятовування і пригадування дитина не винаходить сама, їй потрібна грамотна допомога дорослого. Обсяг дитячої пам'яті багато в чому буде залежати від того, наскільки в дитини розвинені увага, сприйняття, мовлення, мислення. Тому розвивати малюка потрібно всебічно.

ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ ЗДАТНІСТЬ ЗАПАМ'ЯТОВУВАТИ?

На здатність запам'ятовувати впливають кілька факторів. У першу чергу, вік — чим старшою є дитина, тим краще в неї працює пам'ять. Така пряма залежність пов'язана не стільки з розвитком самої пам'яті, скільки з удосконаленням техніки її застосування. Маля запам'ятовує вірші, картинки, імена, не докладаючи зусиль, ґрунтуючись на своїх природних здібностях. Діти старшого віку і дорослі для запам'ятовування вже використовують спеціальні прийоми, — пов'язують нову інформацію зі своїм колишнім досвідом, утворюють асоціації, готують замітки, інакше кажучи, — активніше застосовують механізм так званої опосередкованої пам'яті.

Крім віку, значення має накопичений обсяг знань — пам'ять розвивається дедалі краще з його збільшенням. На розвиток пам'яті також впливає рівень розумових здібностей — чим більше маля вміє робити, чим активніше воно міркує над чим-небудь, тим більше воно може запам'ятати. У дорослішій дитини розвиваються її розумові здібності, і з ними разом розвивається пам'ять.

ЯКІ ВИДИ ПАМ'ЯТІ ІСНУЮТЬ?

Виявляється, пам'ять дійсно буває «різна». Наприклад, залежно від того, наскільки довго зберігається інформація, пам'ять розподіляють на короткочасну і довгострокову. Навіть із назви стає зрозумілим, що **короткочасна пам'ять** — це коли інформація запам'ятовується швидко, але зберігається протягом дуже короткого часу. **Довгострокова пам'ять** може зберігати величезну кількість інформації протягом довгого і необмеженого часу.

А тепер давайте проаналізуємо, як ми зазвичай запам'ятовуємо інформацію. «По-різному», — скажете Ви і будете праві. Ми можемо просто запам'ятати «немов випадково» якісь деталі, зміст книг, цифри. А можемо поставити собі завдання запам'ятати, докласти вольового зусилля до запам'ятовування. У першому випадку, коли запам'ятовування і відтворення

відбуваються автоматично, без особливих зусиль, без постановки мнемічного завдання запам'ятати, зберегти, довідатися, відтворити, працює так звана мимовільна пам'ять, а в другому випадку починає діяти саме довільна пам'ять.

Дитяча пам'ять нагадує пластилін. Віршики, пісеньки, репліки героїв фільмів і мультфільмів, незнайомі іноземні слова, здається, немов «відбивається» у голові дитини. Поки дитина ще мала, вона зовсім не ставить перед собою завдання щось запам'ятати. Вона запам'ятовує те, на що звернена її увага, що справило на неї враження, що було цікавим. Це і є **мимовільна пам'ять**. Мимовільна пам'ять має цікаву особливість. Виявляється, якщо малюкові просто дати розглядати картинки, він їх звичайно якось запам'ятає. Але якщо йому запропонувати придумати якесь слово до картинки або ж розкласти окремо зображення предметів для саду, кухні, дитячої кімнати, двору, результат запам'ятовування помітно зросте.

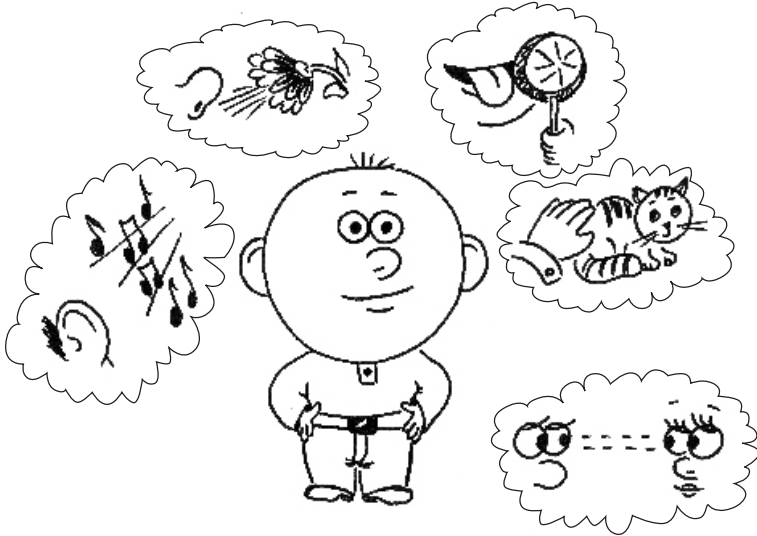
Прояви довільної пам'яті виникають у дитини в чотири–п'ять років. Можна навести найпростіший приклад початку роботи довільної пам'яті. Перед ранком малюкові потрібно вивчити вірш. Спочатку маля тільки усвідомлює завдання: «Потрібно вивчити вірш». Але як це зробити, воно поки що не знає. І в цьому йому допомагає дорослий, який наводить приклади, як легше запам'ятовувати. Він прочитає вірш цілком, повторює деякі рядки, запитує в маляти: «А що було далі?», робить потрібні паузи. І дитина поступово опановує спеціальні дії запам'ятовування.

Наша пам'ять зберігає все: почуття, образи, слова, рухи. Тому і пам'ять розподіляють на емоційну, образну, словесно-логічну і рухову.

Рухова пам'ять виявляється дуже рано, коли маля починає хапати руками предмети, учиться повзати, ходити.

У ранньому віці дитина вчиться бігати, стрибати, умиватися, застібати гудзики, зашнуровувати черевики. Без рухової пам'яті все це було б неможливо. У віці 4–6 років робота рухової пам'яті стає більш складною. Маля займається спортом, танцями, грає на музичних інструментах. Воно вчиться запам'ятовувати, зберігати і відтворювати в певному порядку більш складні рухи. Для цього потрібна спеціальна тренування під керівництвом дорослого, який спочатку показує дітям послідовність рухів, а потім стежить за правильністю їхнього виконання.

Маля доволі рано запам'ятовує мамине обличчя, її запах, дотик рук. Дитяча пам'ять дуже багата на образи окремих конкретних об'єктів, які дитина колись сприймала: смак молока або цукерок, запах ялинки або таткового одеколону, звуки музики, м'яка на дотик шерстка кішки, голос близьких. Це **образна пам'ять** — пам'ять на те, що сприймається за допомогою органів чуттів: зору, слуху, дотику, смаку, нюху. Тому образну пам'ять поділяють на **зорову, слухову, нюхову, смакову, дотикову**. У зв'язку з тим, що в людини найбільш важливе значення мають зір і слух, найкраще зазвичай розвинені зорова та слухова пам'ять.

Словесно-логічна пам'ять — це здатність запам'ятовувати слова. Вона розвивається в дитини паралельно з розвитком мовлення. Завдання пригадати слова дорослі починають ставити перед дітьми вже в ранньому дитинстві. Вони запитують у дитини: «Як це називається? Хто це? Як тебе звати? Як робить кішечка?» Таке пригадування є важливим, насамперед, для розвитку спілкування і взаємин дитини з іншими людьми. У молодшому дошкільному віці дитина дуже добре запам'ятовує вірші, пісеньки і потішки, тобто ті словесні форми, які мають певну ритмічність, звучність. Їхній зміст дитині може бути не зовсім зрозумілий, але вони прекрасно запам'ятовуються саме завдяки рими і ритму, які дитина сприймає дуже добре.

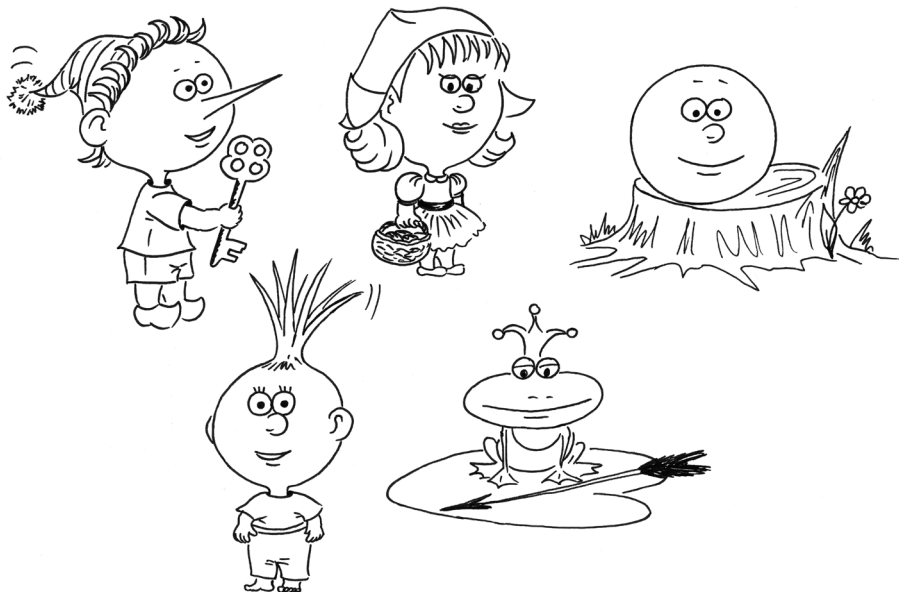
Є ще один цікавий вид пам'яті — **емоційна**. Вона зберігає враження про взаємини і контакти з навколишнім світом, застерігає від можливих небезпек або ж, навпаки, підштовхує до дій.

Наприклад, якщо раптом дитина обпеклася гарячою праскою або її пошкрябала кішка, то отримані враження можуть обмежувати її допитливість у майбутньому краще за різноманітні заборони дорослих. Або ж дитина просить батьків показати їй улюблений мультфільм або почитати знайому книжку. Передати їхній зміст маля ще не може, зате пам'ятає добре, що мультфільм дуже смішний, а книга — цікава. Це робота емоційної пам'яті.

ЯК ПЕРЕВІРИТИ ДИТЯЧУ ПАМ'ЯТЬ?

Давайте перевіримо, наскільки добре в дитини розвинена довгострокова пам'ять. Можете поставити малюкові декілька нескладних питань, які змусять його згадати те, що він бачив або чув певний час тому. Скористайтеся готовими питаннями або придумайте свої.

- Що ти вчора їв на сніданок?
- Якого кольору платтячко на твоїй улюбленій ляльці?
- Скільки вікон у твоїй квартирі?
- Якого кольору очі в татка?
- Якого кольору сумочка в мами?
- Де знаходиться твоя улюблена іграшка?
- В яку пору року в тебе день народження?

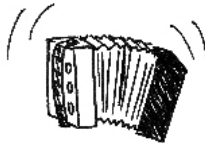

— Назви номер твого будинку.

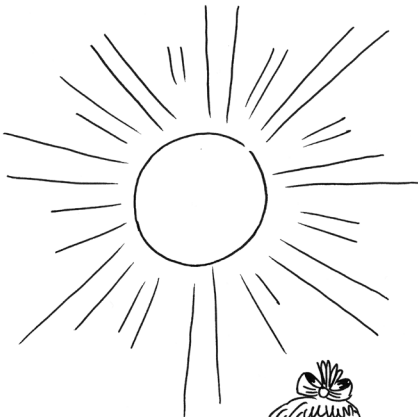
— В якому місті ти живеш?

Малята дуже люблять казки. Давайте цим скористаємося. Нехай згадають, з яких казок ці герої.

А яким казковим героям належать ці речі?

Де ми були вчора? Якщо Ви ходили з дітьми на екскурсію або на прогулянку, можете легко скористатися ситуацією. Наступного дня попросіть їх описати, що вони бачили вчора. Це не тільки перевірка довгострокової пам'яті, але й відмінне її тренування.

Як перевірити, наскільки добре в маляти розвинена **зорова пам'ять**? Приготуйте заздалегідь 5–6 предметів або карток з їхнім зображенням. Надайте 30 секунд, щоб дитина змогла їх запам'ятати. А потім сховайте картки і попросіть її перелічити, що вона бачила.

Чим більше предметів назве дитина (у правильній послідовності), тим краще в неї розвинена зорова короткочасна пам'ять.

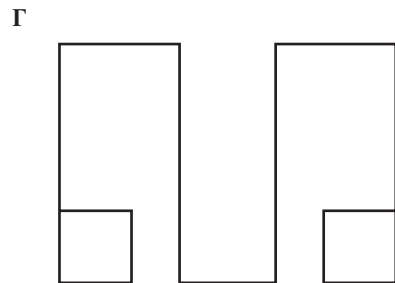
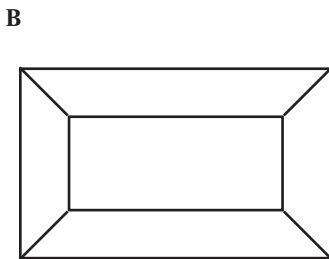
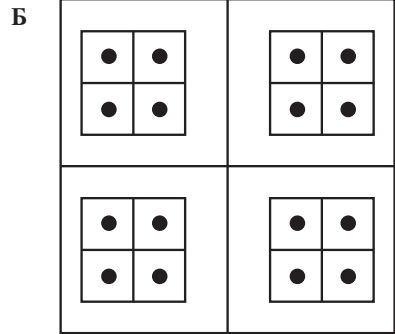
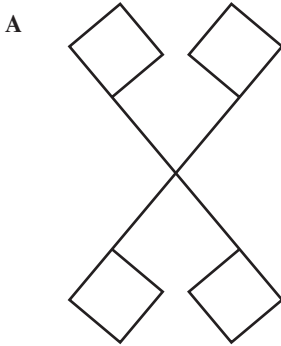
Є й інші способи перевірки зорової пам'яті. Наприклад, Ви можете показати дитині нескладну картинку (1 хвилина). Потім картинка закривається, і малюк повинен намалювати її по пам'яті. Простіший варіант цього завдання: домалювати відсутні частини малюнка.

Можна перевірити зорову пам'ять дитини за допомогою методики Д. Векслера. Маляті пропонують 4 малюнки. На кожний із них дозволяється подивитися протягом 10 секунд. Потім він повинен відтворити їх на чистому аркуші паперу.

Як оцінити результати?

- А. Дві перехрещені лінії й два прапорці — 1 бал.
Правильно розташовані прапорці — 1 бал.
Правильний кут перетину ліній — 1 бал.
Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.
- Б. Великий квадрат із двома діаметрами — 1 бал.
Чотири маленьких квадрати у великому — 1 бал.
Два діаметри з усіма дрібними квадратами — 1 бал.

Чотири точки у квадратах — 1 бал.

Точність у пропорціях — 1 бал.

Максимальна оцінка цього завдання — 5 балів.

В. Великий прямокутник із маленьким у ньому — 1 бал.

Всі вершини внутрішнього прямокутника з'єднані з вершинами зовнішнього прямокутника — 1 бал.

Маленькі прямокутники точно розміщені у великому — 1 бал.

Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.

Г. Відкритий прямокутник із правильним кутом на кожному краю — 1 бал.

Центр і ліва або права сторона відтворені правильно — 1 бал.

Фігура є правильною за винятком одного неправильно відтвореного кута — 1 бал.

Фігура правильно відтворена — 3 бали.

Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.

Максимальний результат тесту — 14 балів.

А як перевірити **слухову пам'ять**?

Прочитайте малюкові 10 слів: стіл, калина, крейда, слон, шафа, рука, вікно, яблуко, човен, квітка.

Якщо після першого прочитання дитина повторила 5–6 слів, це свідчить про високий рівень слухової пам'яті.

Перевіримо **асоціативну (значеннєву) пам'ять**.

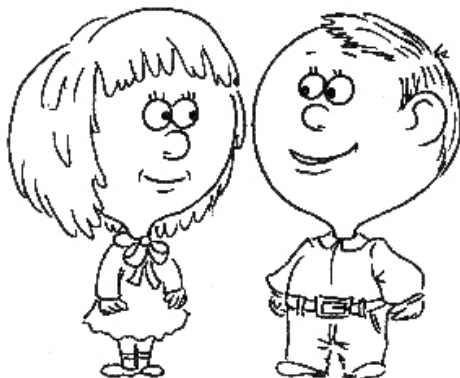
Запропонуйте малюкові запам'ятати не просто окремі слова, а пари слів. Причому слова в цих парах будуть обов'язково пов'язаними, наприклад: дощ — парасолька (коли йде дощ, ми розкриваємо парасольку і ховаємося під нею від дощу). Не дуже швидко прочитайте дитині ці пари слів, а потім називайте одне слово з пари і просіть дитину згадати друге.

Сніг — зима;
ніс — окуляри;
кран — вода;
ключ — замок;
дим — труба;
школа — діти;
колесо — машина;
стіл — обід;
міст — річка;
годинник — час.

Тепер підрахуйте, скільки пар слів дитина відтворила правильно. Якщо це 6 пар з 10, то це свідчить, що асоціативна пам'ять розвинена досить добре.

ЧИ ПРАВДА, ЩО ХЛОПЧИКИ І ДІВЧАТКА ЗАПАМ'ЯТОВУЮТЬ ПО-РІЗНОМУ?

Можна сказати й так. Особливості розвитку пам'яті, пов'язані зі статтю дитини, насправді існують. У хлопчиків та дівчаток швидкість дозрівання різних утворень мозку не збігається, різним є і темп розвитку лівої та правої півкуль, які істотно відрізняються за своїми функціями. У дівчаток значно швидше відбувається розвиток функцій лівої півкулі в порівнянні із хлопчиками, а в хлопчиків у порівнянні з дівчинками — правої. Як це стосується пам'яті? Ученими виявлено, що ліва півкуля більшою мірою, ніж права, відповідальна

за усвідомлювані довільні акти, словесно-логічну пам'ять, раціональне мислення, позитивні емоції. Правій же півкулі належить роль лідера у реалізації мимовільних, інтуїтивних реакцій, ірраціональної розумової діяльності, образної пам'яті, негативних емоцій.

Дослідження засвідчують, що в дівчаток краще розвинений вербальний (пов'язаний із мовленням) інтелект, а в хлопчиків — зорово-просторовий. Уже до 18 місяців дівчатка знають приблизно 50 слів, хлопчики ж здобувають такий словниковий запас лише до 22 місяців. І надалі мовлення дівчаток, як правило, є багатшим і за словниковим запасом, і за граматичною побудовою; навички читання дівчатка також опановують раніше. Дівчатка виявляють більше інтересу до людей, ніж до предметів, до соціальних ситуацій, ніж до розв'язання механічних завдань, і пізніше вони краще володіють мовленням та краще сприймають зовнішню інформацію. Тому вважати, що пам'ять є кращою або гіршою в хлопчиків або дівчаток, неправильно. Вона просто різна.

ЩО ОЗНАЧАЄ ВИРАЗ «ГАРНА ПАМ'ЯТЬ»?

Можливості природної пам'яті в кожного свої. У середньому кількість інформації, що запам'ятовується безпосередньо, для дорослої людини коливається в межах від 5 до 9 одиниць (7 ± 2). Причому, обсяг природної пам'яті залежить від того, яку інформацію людина запам'ятовує: у звичайних умовах ми можемо запам'ятати 8 десяткових знаків, 7 букв (розташованих не за алфавітом), 4–5 цифр, 5 синонімів.

Кількість інформації, що запам'ятовується опосередковано, може різко збільшуватися. Людина може пам'ятати цілі поеми, параграфи, молитви... Це відбувається тому, що вона дану інформацію осмислює, поринає в неї, пропускає через свій досвід, душу й серце. Світова історія накопичила безліч прикладів безмежності опосередкованої пам'яті: великий полководець Олександр Македонський, який тисячі своїх солдатів знав по іменах, легендарний президент США Т. Рузвельт, який пам'ятав не тільки своїх помічників, але й членів їхніх родин, зберігаючи у пам'яті їхні імена, проблеми, інтереси... Відомий радянський психолог А. Р. Лурія протягом тридцяти років спостерігав за журналістом С. В. Шерешевським, що запам'ятовував все, ніколи нічого не записуючи. Він запам'ятовував слова, надаючи їм форму, колір, запах, а його зорові образи супроводжувалися смаковими, звуковими відчуттями. Академік Абрам Іоффе знав напам'ять всю таблицю логарифмів.

Моцарту досить було почути музичний твір один раз, щоб виконати його і записати на папері. Прослухавши «Мізерере» Аллегрі (у 9 частинах), він зумів по пам'яті записати всю партитуру цього твору, що зберігалася

Ватиканом у таємниці. Під час другого прослуховування Моцарт виявив у своєму записі всього кілька неправильних нот. Такою саме музичною пам'яттю володів і Сергій Рахманінов. Диригент Артуро Тосканіні пам'ятав кожну ноту з 400 партитур. Уїнстон Черчілль знав напам'ять майже всього Шекспіра. Домінік О'Брайен з Великобританії зумів запам'ятати

розташування перетасованих карт однієї колоди за 38 секунд. Білл Гейтс пам'ятає сотні кодів створеної ним програмної мови. Такі історії вражають і дещо засмучують тих людей, які феноменальною пам'яттю не володіють. Ми самі часто зауважуємо, що якщо якийсь час пам'ять тренувати, то вона поліпшується. Отже, все в наших руках!

ЧОМУ МИ ЗАБУВАЄМО?

Жоден із людей, що живе на планеті Земля, «абсолютною» пам'яттю не володіє. Як правило, в однієї людини вона є дещо кращою, в іншій — дещо гіршою. Більшість людей забуває 99 % вивчених номерів телефонних номерів і 90 % імен людей, які нам зустрічаються. Чому ж інформація не зберігається і чому ми забуваємо?

Причин для того, щоб забути, існує досить багато. По-перше, інформація, що до нас потрапляє, не завжди систематизована. Досить часто нам доводиться запам'ятовувати різноманітний матеріал хаотично. І навіть якщо нам вдалося запам'ятати чимало, ще не факт, що в потрібний момент вдасться знайти потрібну інформацію, тому що ми не знаємо, на яку «полицю пам'яті» ми її поклали.

Деякі люди забувають ще й тому, що їм складно зосередитися, сконцентрувати свою увагу на потрібній інформації. Тоді ця інформація зберігається в пам'яті неточно й її складно використати.

А якщо інформація, яку необхідно запам'ятати, неприємна людині, пов'язана з якоюсь ситуацією, що травмує,— що відбувається тоді? Спрацьовують «охоронні» механізми, і людина просто забуває неприємні ситуації, людей, події.

ЯК ДІТИ ЗАПАМ'ЯТОВУЮТЬ? ЩО ВОНИ ПРО ЦЕ ГОВОРЯТЬ?

Малята досить смішно розповідають, як їм вдається щось запам'ятати:

— От якщо ти мені прочитаєш віршик... А потім ще раз. І от цей рядок повториш, я тоді його запам'ятаю. І буду пам'ятати довго...

— Віршик про ведмедика ми вчили з мамою. Мені його так шкода стало, тому що йому лапу відірвали. Назовсім. Я потім побачила свого ведмедика і віршик згадала. Тільки в мого ще лапа на місці.

— А я пам'ятаю, ми колись ходили в зоопарк, і там ведмедики білі купалися, а один рибку їв... (причому похід у зоопарк міг відбутися рік або навіть більше тому).

— Я не пам'ятаю, коли в мене день народження. Тільки знаю, що тоді було дуже спекотно, і ми кавун великий їли!

— За буквою А йде буква Б. Тому, що там картинки «Автобус» і «Білка» поруч намальовані.

— Ось їде червоний такий, великий, який по рейках тільки їздить. Трамваєм називається, я згадав!

Зверніть увагу на те, як по-різному згадують діти. Хтось пам'ятає віршик, тому що йому було шкода ведмедика. Хтось запам'ятав картинки в «Абетці» і за ними згадає букви. Пам'ять кожної дитини — особлива. Дорослим потрібно зрозуміти, що маляті дається легше, а що — складніше і, зважаючи саме на це, добирати певні вправи і завдання для розвитку пам'яті.

ЧИ ПРАВДА, ЩО ІСНУЮТЬ СПЕЦІАЛЬНІ СПОСОБИ, ЩО ПОЛЕГШУЮТЬ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ?

Здавна люди намагалися придумати такі прийоми, які допомагали б легше запам'ятовувати потрібну інформацію, зберігати її якомога точніше і надовго. Ці прийоми передавалися із покоління в покоління під загальною назвою «мнемотехніка» (від грец. «*мнемо*» — пам'ять).

Виявляється, на якість запам'ятовування може впливати час дня. Якщо займатися перед тим, як лягти спати, можна запам'ятати більше. Більшість людей запам'ятовує краще, якщо займається не вранці, а в другій половині дня. Однак, «найкращий» для запам'ятовування час у кожної людини — свій власний. Поспостережіть за своєю дитиною — коли їй легше запам'ятовувати?

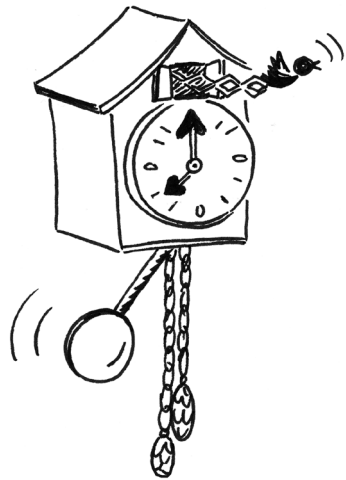
Щоби щось запам'ятати, ми використовуємо такий знайомий усім прийом, як «**Повторення**». За його допомогою ми зберігаємо інформацію в уявному тимчасовому сховищі. Перші 6 годин відбувається найінтенсивніше забування. Тому, якщо Ви хочете щось запам'ятати надовго, то повторювати це потрібно приблизно з тими інтервалами:

- через 15–20 хвилин;
- через 8–9 годин;
- через 24 години.

А от просте **механічне запам'ятовування** — коли Ви повторюєте ті самі слова багато разів, — найчастіше не матиме результату або зберігає інформацію ненадовго.

Коли людина запам'ятовує матеріал, просто повторюючи, її мозок нагадує спокійне озеро. У цих випадках пам'ять не розвивається, використовуються тільки її природні резерви.

Інший німецький прийом називається «**Угрупування**». Корисно навчити дитину «організувати» матеріал, що вивчається, тобто групувати його в процесі навчання і знаходити зв'язки між елементами того, що він учить, а також між новими та старими знаннями. Наприклад, якщо для уроку іноземної мови малюк повинен вивчити деяку кількість нових слів, то, перш ніж їх учить, потрібно згрупувати їх за якоюсь ознакою: за першою буквою, значенням або асоціаціями. Майже будь-який матеріал можна умовно розділити на частини, теми, групи. Наприклад, у казці можна виокремити зачин, основну частину і закінчення. У будь-

якому параграфі можна виокремити вступ, основну частину, докази, висновки.

Інформацію можна так само класифікувати. Наприклад, розподілити тварини і рослини, слова знайомі і незнайомі, дієслова і прикметники тощо. Такий прийом так і називається — «**Класифікація**». За його допомогою можна істотно зменшити навантаження на пам'ять.

Якщо інформація дуже розрізнена, то її легше буде запам'ятати, придумуючи які-небудь зв'язки і додаючи до того, що запам'ятовується, щось своє. Цей прийом називається «**Добудовування матеріалу**» і дуже допомагає під час вивчення іноземних мов.

Будь-яка інформація завжди містить щось, що може стати опорою для запам'ятовування. Це можуть бути дати, незвичайні словосполучення, незнайомі або дуже знайомі слова, несподіваний поворот подій, метафори, імена тощо. Цей прийом називається «**Пошуком опорного пункту**». Для запам'ятовування цілих сторінок тексту необхідно використати кілька опорних пунктів. Це своєрідний план для пригадування, або мнемічний план.

Як ще можна допомогти нашій пам'яті? Психіка людини влаштована таким чином, що будь-яка нова інформація зачіпляє стару, уже відому. Виникає асоціація. Щоб використати цю здатність для запам'ятовування, достатньо запитати в дитини: що тобі нагадує це слово, на що схожа буква або цифра? Нова інформація може нагадати про що завгодно. Це залежить від віку, статі дитини, рівня розвитку. Не дивуйтеся дитячим асоціаціям! Вони можуть бути дуже несподіваними для дорослих (якісь кадри з мультфільму, знайомі мелодії, тварини й предмети...).

Коли ми навчаємося, виникає необхідність точно запам'ятати багато правил, формул або визначень. Щоб під час відтворення можна було уникнути помилок, корисно скористатися **прийомом аналогії**. За допомогою цього прийому встановлюється подібність, схожість в певних взаєминах предметів, явищ, у цілому різних. Наприклад, дати визначення означає зарахувати предмет або явище до загального класу предметів або явищ і відтворити тільки йому властиву індивідуальність. Вивчивши одне визначення як зразок, інші можна запам'ятовувати, використовуючи вивчене, за аналогією. Наприклад, математика — наука, що вивчає..., біологія — наука, що вивчає... тощо.

Іноді матеріал легше запам'ятовувати, якщо зобразити його зміст у вигляді схеми. Цей прийом називається **схематизацією**. Це дуже просто: якщо Ви вчите віршик із малюком, можна намалювати до нього кілька схематичних картинок, і за ними дитині буде легше відтворити весь текст.

Матеріал, який необхідно зберегти в пам'яті, можна так само структурувати. Це ще один мнемічний прийом. За його допомогою встанов-

люються зв'язки усередині матеріалу, і він починає сприйматися як одне ціле. За допомогою **структурування** людина може добре запам'ятовувати будь-яку, навіть абстрактну, маловідому або заплутану інформацію.

Також корисно пов'язувати нові знання з тими, які в дитини вже є. Наприклад, вивчаючи наступний стовпчик таблиці множення, проводити паралелі з уже вивченими. Адже нові знання практично завжди в чомусь «повторюють» старі, і, таким чином, у голові вибудовується певний зв'язок одного з іншим і з'являються орієнтири, які допоможуть у потрібну хвилину повноцінно відновити в пам'яті необхідну інформацію. Трохи практики та допомоги дорослих — і маля без особливих ускладнень опанує ці корисні навички.

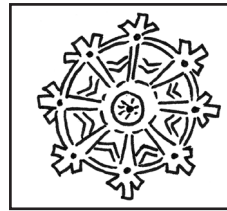
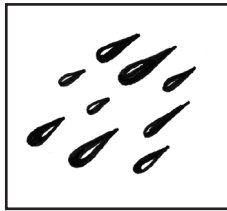
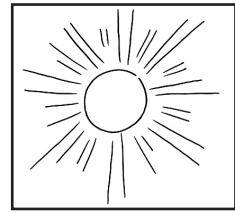
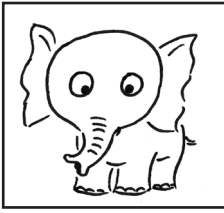
Всі перелічені прийоми по-своєму допомагають нам упоратися із завданням запам'ятати, зберегти і відтворити інформацію в більш повному обсязі. А для того, щоб з легкістю застосовувати їх, потрібна практика та допомога мам і тат, вихователів та вчителів. Дорослий повинен допомогти дитині обрати найбільш оптимальний спосіб запам'ятовування матеріалу. Якщо маля навчиться правильно запам'ятовувати нову інформацію, воно здобуде потужний інструмент, потрібний для навчання, а згодом — і для роботи, — інструмент, що називається «пам'ять».

ЩО ТАКЕ ЕЙДЕТИКА?

Раніше слово «ейдетика» було мало кому знайомо. Але окремі прийоми використовували й учителі, і батьки. Чи пам'ятаєте Ви вірші, в яких замість деяких слів були «вмальовані» картинки? Тобто, деякі слова можна було прочитати, а деякі — вгадати за зображенням. Або, якщо завчання віршів для малюка було досить складним, дорослі вчиняли так: читали вірш, потім ділили листок зошита на окремі віконця-квадратики за рядками. У кожному квадратику зображувалося графічне значення окремого слова. Це був намальований вірш. І от за таким своєрідним планом маля досить легко розповідало вірш, а потім просто його запам'ятовувало. Цим прийомом можна скористатися. Наприклад, давайте спробуємо «намалювати» такий вірш:

В зоопарку слон страждав
І від спеки нудьгував:
Якби зараз дощ пролився,
Я б у мить охолодився!

У першому квадратику малюємо слона, у другому — смутну пичку, у третьому — сонечко, у четвертому — крапельки, а в останньому — сніжинку. Варіанти залежать тільки від меж Вашої уяви. Дивлячись на такі

малюнки, маля без запинки буде розповідати вірші будь-якої складності.

Кілька повторень із підказкою — і «картинка» відклалася в пам'яті дуже міцно.

До речі, саме з ейдетикою кожний із нас зіштовхувався, коли в дитинстві розповідав казку за картинками у книзі!

У чому ж полягає секрет? У тому, що наші діти сприймають, а отже, — і запам'ятовують інформацію через світ образів. Перші п'ять—сім років життя права півкуля мозку розвивається в малят сильніше, тому уява відіграє дуже важливу роль у житті малюка. Логічне мислення і тренування пам'яті зазвичай гарні, але для досягнення високих результатів потрібно скористатися ейдетикою. Метод ейдетики побудований на простому принципі:

УЯВА + ПОЗИТИВНІ ЕМОЦІЇ = ЗАСВОЄНА ІНФОРМАЦІЯ.

Використовуючи невичерпну дитячу уяву, Ви можете допомогти їй швидко і надовго засвоювати знання. Отримана інформація залишатиметься в пам'яті і буде легко знайдена в потрібний момент. До того ж, маленька людина буде запам'ятовувати, граючись. А це означає, що вона не буде стомлюватися й їй буде дуже цікаво.

Застосовуючи у забавах слух, нюх, тактильні відчуття, рух і обов'язково тільки позитивні емоції, Ви отримаєте приголомшливий результат! До речі, цей варіант накопичення інформації підійде не тільки малюкам, а й дорослим.

Чому потрібно звернути увагу саме на присутність позитивних емоцій? Тому що, як відомо, негативні емоції, отримані один раз, підсвідомо блокують повернення організму до подібних відчуттів. Отже, якщо

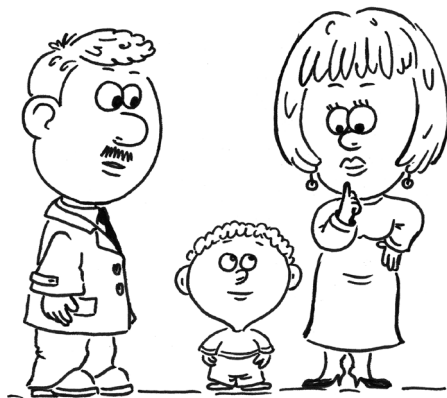
Ваш малюк пережив неприємні моменти, пам'ять знову і знову буде перешкоджати їхньому повторенню. А дитячий страх не дасть маляті можливість відтворювати інформацію. Тому посміхайтесь, займайтеся із задоволенням, граючись, фантазуйте — і результат не примусить себе чекати.

Не забувайте хвалити малюка за успіхи і допомагати ідеями. Стимулюйте його до створення власних образів та історій, які допоможуть йому запам'ятовувати.

Імпровізуйте! Поповнюйте свій асоціативний ряд. Нехай цей захоплюючий і забавний спосіб запам'ятовування допоможе Вам опанувати складну інформацію в будь-яких обсягах та зробить процес навчання приємним і цікавим.

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО МАЛЯ ПОГАНО ЗАПАМ'ЯТОВУЄ?

А чому Ви раптом вирішили, що дитина дійсно погано запам'ятовує? Чи знайома Вам така ситуація, коли маля повернулося з дитячого садка і на Ваше питання: «Що було сьогодні в садку на обід?» відповідає: «Не пам'ятаю»? Але це зовсім не означає, що в нього погана пам'ять. Просто малюкові нецікаво Вам про це розповідати, або він зайнятий іншою справою.

Однак, трапляються і такі ситуації, коли дитина щось запам'ятовує дуже легко, а якісь предмети, слова, ситуації не може відтворити зовсім. Буває, що маля зльоту запам'ятовує те, що бачив хоча б раз. Зате вірші або англійські слова затримуються в його голові ненадовго. Для початку намагайтеся з'ясувати, із чим пов'язані проблеми в запам'ятовуванні. Може, Ваше маля неуважне? Може, йому просто нецікаво? Що саме

дитина запам'ятовує погано — обличчя, вірші, числа, дорогу додому? Зверніть увагу на вікові особливості дитячої пам'яті, які описані в цій книзі. Спробуйте самостійно перевірити його пам'ять за допомогою нескладних завдань. Якщо Вам здається, що маля запам'ятовує занадто мало, можливо, доцільно показати його фахівцеві, дитячому психологові, що підкаже, які заняття допоможуть поліпшити пам'ять.

А ЯКЩО ЦЕ ПРОБЛЕМИ НЕ З ПАМ'ЯТТЮ? (УВАГА, МИСЛЕННЯ, ІНТЕРЕС)

Батьки можуть перейматися тим, що дитина погано запам'ятовує, а насправді маля виявляється просто неуважним. Саме неуважність нерідко плутають із поганою пам'яттю. Малюк може бути просто заглибленим у свої думки, або в цей момент його увага сконцентрована, але на чомусь іншому, а ця інформація йому нецікава. Часто порушенням пам'яті вважається неуважність, викликана перевтомою, наслідками хвороби, тобто станом, в якому в цей момент перебуває дитина.

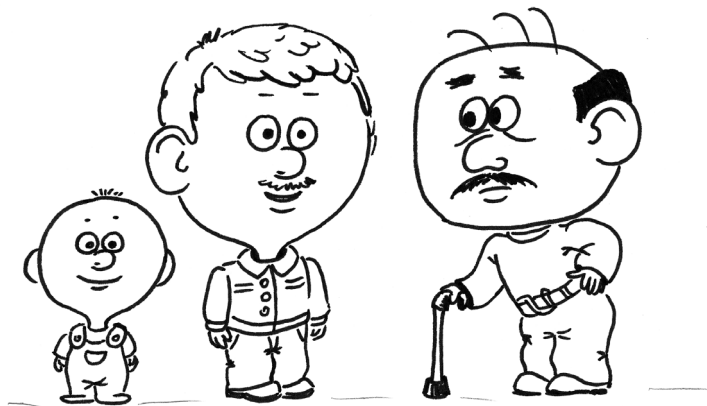
Пам'ять та її розвиток також напряму пов'язані з рівнем розумових здібностей дитини. Існує пряма залежність між тим, про що малюк може думати і що робити, і тим, що він у стані запам'ятати. Тому очевидно, що з розвитком розумових здібностей, що відбувається, коли маля до-рослішає, пов'язаний і розвиток пам'яті.

Обсяг дитячих знань теж впливає на здатність запам'ятовувати нову інформацію і згадувати стару. Отже, зі збільшенням обсягу знань буде розвиватися і пам'ять дитини.

Те, що дитина запам'ятовує, повинне мати для неї певне значення. Зверніть увагу на те, як легко запам'ятовуються малям імена улюблених мультиплікаційних героїв, картинки із книги, що сподобалася. Якщо маляті зовсім не цікаво, навряд чи його пам'ять збереже хоч якісь деталі побаченого або почутого. Тому мотивація відіграє таку важливу роль у процесі навчання: вона допомагає незнайомим речам стати значущими та цікавими.

З ЯКОГО ВІКУ МОЖНА РОЗВИВАТИ ПАМ'ЯТЬ?

Можна і потрібно розвивати із самого народження. Розмовляйте з малям якнайбільше, розповідайте вірші, потішки, примовки. Гімнастика і раннє плавання відмінно розвивають рухову пам'ять. Під впливом позитивних емоцій розвивається емоційна пам'ять. Для дитини так важливі мамина посмішка, музика, емоційне спілкування, нові яскраві

враження! Не потрібно ставити перед собою якесь спеціальне завдання. Головне, щоб маляти було цікаво і весело. Просто натренувати механічну пам'ять дитини або навчити її способів спеціального запам'ятовування мало. Розвивайте дитячу увагу, мислення, знайомте її з навколишнім світом, навчайте радіти, спілкуватися. Робити це потрібно від самого народження — і не епізодично, а завжди.

ЧИ ПРАВДА ТЕ, ЩО ЛЮДИНА ПОЧИНАЄ ЗАПАМ'ЯТОВУВАТИ ВЖЕ В УТРОБІ МАТЕРІ?

Учені вважають, що пам'ять у людського зародка починає працювати через 20 тижнів після зачаття. Під час тестів через живіт матері посилався звуковий сигнал, що міг чути зародок. За допомогою ультразвукового сканера здійснювалася перевірка реакції. Виявилось, що зародок реагує на шум, ледве помітно рухаючи тілом або ногами. Правда, після п'ятого сигналу він «звикав» до повторюваного звуку і міг його ігнорувати. Під час повторного ж сигналу через 10 хвилин і навіть через добу зародок легко впізнавав знайомий звук.

ЯКА ПАМ'ЯТЬ В НЕМОВЛЯТИ?

Як уперше ми можемо помітити в маляти прояви пам'яті? Як тільки Ви побачили, що маля впізнає когось із близьких,— це означає, що пам'ять почала свою роботу! Найпершою немовля впізнає, звичайно ж, свою маму. А потім настає черга інших близьких людей, які за ним до-

глядають. Виявляється, що у віці двох тижнів у дитини вже формується єдиний образ обличчя і голосу матері.

Приблизно на шостому тижні життя поведінка маляти, коли він бачить дорослого, різко змінюється. Раніше погляд дитини лише ненадовго зупинявся на дорослій людині і швидко «ішов» убік. Тепер же ми можемо спостерігати, як дитина довго й уважно дивиться в очі дорослому, на її обличчі з'являється посмішка, вона починає гулити. Здається, що така поведінка немовляти є цілком осмисленою, воно немов просить дорослого: «Поговори зі мною, не йди!» Учені назвали цю дивну реакцію дитини «комплексом пожвавлення». Коли дитина впізнає своїх близьких, вона пожвавлюється, махає ручками. Минає час, і на його обличчі з'являється перша посмішка. Зазвичай це відбувається у віці 2–3 місяців. Посмішка на обличчі дитини виникає та утримується не сама собою. Ласкаві слова мами, приємні інтонації, гарний настрій дорослих знаходять відгук у маляти.

До 3–4-місячного віку діти всією своєю поведінкою засвідчують, що вони вважають за краще бачити, чути і спілкуватися лише зі знайомими людьми, як правило, з членами родини. У віці біля 8 місяців дитина виявляє стан видимого занепокоєння, коли в полі її зору з'являється обличчя незнайомої людини, або коли вона сама потрапляє в незнайому обстановку, навіть якщо в цей момент поруч із нею перебуває рідна мати. Тобто, працює пам'ять на обличчя, і маля вже відрізняє «своє» обличчя від «чужого».

У дітей однорічного віку з'являється чітко виражений пізнавальний інтерес до навколишнього світу і розвинена пізнавальна активність. Вони можуть зосередити свою увагу на деталях зображень, що розглядають, виділяючи в них контури, контрасти, прості форми, переходячи від горизонтальних до вертикальних елементів малюнка. Діти виявляють підвищену допитливість до квітів, у них прекрасно виражена орієнтовно-дослідницька реакція на все нове і незвичайне. Малята пожвавлюються, сприймаючи явища, відмінні від тих, з якими вони вже зустрічалися раніше.

На першому півріччі життя дитина здатна впізнавати предмети, а протягом другого півріччя життя вона вже може відновити образ предмета по

пам'яті. Запитайте в маляти, де перебуває відомий йому предмет або людина: «Де тато? Де Марійчина іграшка?» Маля почне активно шукати те, про що його попросили, поворотами очей, голови й тулуба. Так Ви можете оцінити вміння дитини відтворювати образ того, що вона бачила раніше.

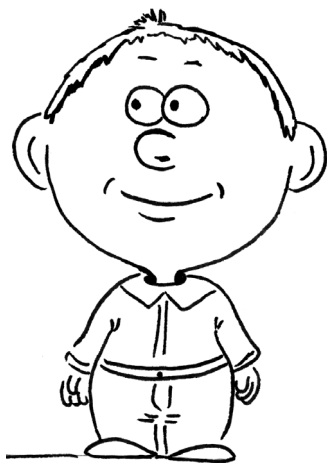
Пізніше, приблизно до півтора років, формується довгострокова пам'ять, розрахована на тривале зберігання інформації. Дитина другого року життя впізнає знайомі предмети та людей через кілька тижнів, а на третьому році життя — навіть через кілька місяців.

ЧИ ПРАВДА, ЩО ПАМ'ЯТЬ ПОЛІПШУЮТЬ ПРАВИЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ, ПОЗИТИВНІ ЕМОЦІЇ І ГАРНИЙ НАСТРІЙ?

Правильно харчуватися! Дійсно, риба, морепродукти, рослинна олія, злаки, овочі поліпшують пам'ять. Невелика кількість виробів із борошна і картоплі теж не шкодять: вуглеводи дають енергію організму. А солодке, навпаки, краще обмежити, хоча шматочок шоколаду й здатний «підживити» утомлений мозок. Не забувайте і про полівітаміни, особливо важливий для пам'яті йод.

Нюхати! Ще одна порада — зі скарбнички ароматерапевтів. Розмаринова, лимонна і м'ятна ефірна олія стимулюють пам'ять. Можна іноді запалювати у кімнаті дитини ароматичну лампу із краплею олії. Увага! Використовувати ароматичні олії корисно, тільки якщо в маляти немає алергії!

Посміхатися! Гарний настрій теж допомагає розвитку пам'яті. Якщо дитину щось турбує, вона буде гірше запам'ятовувати. Навчїть її найпростіших прийомів розслаблення — глибокі вдихи та видихи заспокоюють і концентрують увагу. Заряд позитивних емоцій і захоплююча гра допоможуть запам'ятати малюкові багато цікавого та корисного.

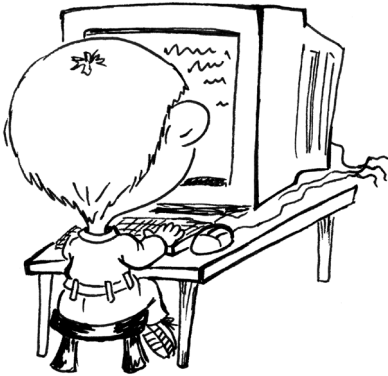

ЧИ ПРАВДА, ЩО ЛЮДИНА МОЖЕ ПАМ'ЯТАТИ СЕБЕ В 1 РІК?

Психологи встановили, що 10,8% найбільш ранніх спогадів дорослих належать до 2 років, 74,9% — до 3–4, 11,3% доводиться на п'ятий рік життя, а 2,8% — на шостий. Дошкільник все частіше звертається до

дорослого з такими проханнями: «Розкажи, яким я був, коли був маленьким», і такими питаннями: «А пам'ятаєш, учора ти сказав...» Дитині, що дорослішає, важливо і цікаво встановлювати зв'язок між минулим та сьогоденням. Так відбувається розвиток її пам'яті і становлення її внутрішнього світу.

ЧИ ПРАВДА, ЩО КОМП'ЮТЕР ДОПОМАГАЄ РОЗВИНУТИ ПАМ'ЯТЬ?

Звичайно! Якщо помірно і розумно його використовувати. Багато дитячих розвивальних комп'ютерних ігор навіть спеціально містять завдання для тренування пам'яті. Наприклад, у них є епізоди, коли необхідно запам'ятати шлях, згадати малюнок або схему. Маля за допомогою цікавих ігрових занять не тільки поліпшить свою пам'ять, але й навчиться логічно мислити. Але не потрібно забувати просту істину: все добре в міру. Чим молодшою є дитина, тим менше часу Ви можете дозволити їй сидіти перед монітором. Кожна комп'ютерна

гра повинна зазнати Вашого батьківського контролю. Переконайтеся, що вона відповідає віку маляти. І не завжди необхідно вірити тому, що написано на коробці з диском. «Пройдіть» гру самі і переконайтеся, що вона точно дасть користь саме Вашій дитині і що в ній немає страшних героїв та сюжетів.

ЯК ПОЛІПШИТИ ПАМ'ЯТЬ ДИТИНИ?

Чим більше маля користується своєю пам'яттю, тим кращою вона стає!!!

- Навчайте дітей запам'ятовувати осмислено, а не просто зазубрювати, не розуміючи змісту.
- Нехай дитина аналізує, вчиться виділяти в предметах певні зв'язки, ознаки, порівнювати між собою предмети та явища, знаходити в них подібності і розходження.

- Дуже важливо навчити дитину узагальнювати, поєднувати предмети за якими-небудь загальними ознаками.
- Опануйте разом із дитиною прийоми класифікації предметів та явищ.
- Якщо Ви про щось розповідаєте дитині, використовуйте картинки, схеми.
- Якщо в маляти недостатньо розвинена слухова пам'ять, у навчанні робіть акцент не тільки на слух, але й на інші органи чуттів (зір, дотик, нюх).
- Розвивайте спостережливість, це приведе до підвищення кількості й якості складних асоціацій.
- Займатися розвитком пам'яті необхідно постійно.
- Навчіть дитину використовувати кілька органів чуттів для запам'ятовування. Інформація, що йде по декількох каналах одночасно, краще запам'ятовується.
- Хваліть дитину, якщо їй вдалося щось запам'ятати.
- Враховуючи те, що в реалізації пам'яті бере участь майже весь головний мозок, розвиток уваги, інтелекту, дрібної моторики, уяви гарантовано сприятиме поліпшенню пам'яті.
- Концентрація уваги в момент запам'ятовування й наступного пригадування поліпшує процеси пам'яті.
- Краще запам'ятати нам допомагають емоції. Структури мозку, що є відповідальними за пам'ять і емоції, взаємозалежні, тому помірні емоції сприяють більш якісному запам'ятовуванню. Але надмірні емоції вже чинять дезорганізацію в процеси мислення,— у першу чергу, уваги і, відповідно, погіршують пам'ять.

Розділ II

ЦІКАВІ ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВСІХ ВИДІВ ПАМ'ЯТІ

ВІРШИК ПРО ПАМ'ЯТЬ

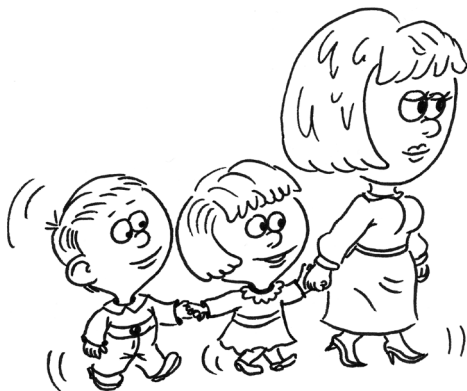
Щоб усе запам'ятати,
Слід частіше повторяти,
Треба все запам'ятать:
Раз-два-три-чотири-п'ять.

Якщо все запам'ятати,
Буде веселіше грати!
Якщо все запам'ятати,
В мить навчишся рахувати!

Якщо все запам'ятати,
То навчишся і читати!
Треба все запам'ятати,
Щоб усе на світі знати!

Отже, починаємо розвивати пам'ять. Не забувайте, що робимо ми це легко і невимушено. У грі!

Наприклад, можемо розвивати пам'ять...

НА ПРОГУЛЯНЦІ

Ви з дітьми вийшли погуляти... І от саме тут — місце та час розвивати пам'ять. Заведіть дітлахів куди-небудь подалі і запропонуйте відшукати дорогу до будинку або до дитячого садочку. Все це, звичайно, буде відбуватися під Вашим пильним контролем. Дорогою зверніть увагу дітей

на те, що їм допомагає запам'ятати її: яскраві вивіски, незвичайні дерева або будинки.

Через якийсь час повторіть таку ж прогулянку — і Ви замітите, що діти вже набагато легше орієнтуються, самі вчаться помічати щось незвичайне.

На прогулянці можна збирати гербарій, тобто різноманітні листочки-квіточки. Збирайте їх разом із дітьми і повторюйте назви квітів або дерев. А коли повернетесь, покладіть листя в товсту книгу, нехай гарненько висохнуть. Минуть день—два, і Ви зможете разом із малятами знайти ваш гербарій та запитати в дітей, квіти і листя яких дерев ви засушили.

Улаштуємо виставку метеликів!

Тільки метеликів ми турбувати не будемо — нехай собі літають і радують нас своїми яскравими крильцями! Ми всю прогулянку будемо спостерігати, які метелики пурхають навколо. А коли повернемося, то намалюємо те, що побачили. А якщо метеликів немає, будемо згадувати жучків, кішечок, собачок.

Зберемо «скарби». Малята люблять збирати на вулиці всяку всячину, що, на їхній погляд, є справжнім «скарбом». Пір'їнки, камінчики, листячко, гілочки, палички... Нехай малята збирають те, що їм подобається. Тільки домовтеся, що гострі і небезпечні предмети до своєї колекції ви не берете. А коли повернетесь, викладіть всі «скарби» на столик і перемішайте. Тепер попросіть малюків згадати, які предмети поклав кожний із них.

Де ми були, що бачили? Коли повернетесь з прогулянки, запитайте в дітей, що їм запам'яталося найбільше? Ставте питання про якісь конкретні дрібниці:

- Якого кольору була кішка?
- Скільки лавок знаходиться на майданчику?
- Що намальовано в павільйоні?

Питання повинні бути різноманітними та цікавими.

У ВІЛЬНУ ХВИЛИНКУ

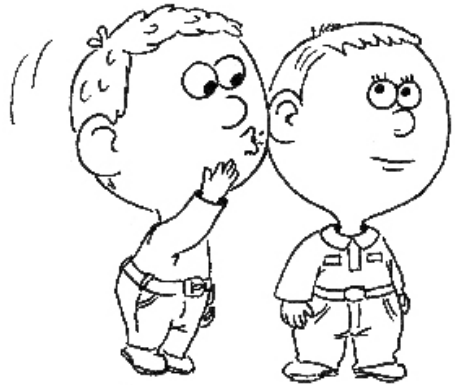
У Вас мало вільних хвилин? А коли Ви купаєте дитину? Коли на Вас чекає довга дорога? Ви сидите в дитячій поліклініці і малюка потрібно чимось зацікавити? А може, іде дощ і прогулянку довелося

відкласти? Тримайте в голові більше віршів, пісеньок, приказок, примовок. Якщо Ви будете їх частіше повторювати, діти їх рано або пізно запам'ятають.

Можна пограти в **«Імена»**. У цій грі можуть взяти участь скільки завгодно дітей. Дайте їм завдання: назвати п'ять імен дівчаток. Упоралися? А тепер — п'ять імен хлопчиків. Знову п'ять імен дівчаток. І так далі. Спочатку малята назвуть імена тих, хто поруч. Потім згадають імена мами, бабусі, тітки, тата, дідуся. А потім почнуть згадувати імена, які їм коли-небудь доводилося чути.

Чи пам'ятаєте Ви давню дитячу гру **«Зіпсований телефон»**? У неї цікаво грати, коли збираються декілька дітлахів. Малята вишиковуються в ланцюжок. Перший гравець на вушко наступному вимовляє недовге слово. Другий гравець передає це слово на вушко наступному гравцеві. Якщо останній учасник наприкінці ряду голосно вимовляє те слово, з якого гра почалася, то перший гравець займає місце у кінці ряду, і тепер слово придумує другий гравець. Гра триває, поки не набридне дітям.

«Що в кишені?» — гра на всі випадки життя! Для неї Вам знадобляться різні кольорові гудзики або іграшки з кіндер-сюрпризів. Візьміть 10 гудзиків або іграшок. Далі все залежить тільки від Вашої фантазії: дві іграшки покладіть в одну кишеню, а решту вісім — в іншу. Запитайте в маляти, скільки іграшок знаходяться і у якій кишені? А які? Можете розкласти іграшки по-іншому: 5 і 5, 1 і 9, 4 і 6... Покладіть іграшки в кишеню собі або маляті. Ви теж можете згадувати, а маля тоді буде ховати. Так грати ще цікавіше!

Домашній театр. Пам'ять потрібно тренувати, як і будь-який м'яз нашого тіла. Спробуйте організувати домашній театр, ставлячи кожні вихідні невеликі п'єси або казки. Цікавими будуть такі міні-казки, як **«Колобок»**, **«Рукавичка»**, **«Ріпка»**, **«Трое поросят»** та інші, які люблять Ваші малята. Нехай маленькі актори вчать вірші і декламують їх перед сімейним обідом.

Учимо скоромовки. Це тільки здається, що скоромовки розвивають тільки мовлення. Насправді Ви легко зможете «піймати» відразу декількох зайців: навчити дитину чисто і правильно говорити, а також — легко запам'ятовувати слова, словосполучення, речення. Тільки робити це

потрібно в грі, побіжно, немов випадково. Гуляєте Ви, наприклад, із дітьми. І раптом вимовляєте скоромовку. Хто чистіше і швидше скаже? Тому — похвала або навіть цукерка. Нехай позмагаються! А назавтра запитайте: «Хто пам'ятає скоромовку, яку ми вчора промовляли?» Обов'язково згадають!

- А дідусь Опанас
Нам купив ананас.
Тож приходьте до нас —
Почастуємо вас.
Ой, смачний ананас!
(В. Гринько)

- У сестрички Люби
Випадають зуби.
І говорить Люба:
— Я тепер бежжуба!
(Г. Бойко)

- Йти ослиську
Неблизько,
Підковзнувся
Ослисько.
Підковзнувся
Ослисько
І голосить:
— Ой, слизько!
(Г. Бойко)

- Біжать стежини
Поміж ожини.
І вже у Жені
Ожина в жмені.
(Г. Бойко)

- В ямі не спиться
Вусатому сому.
Сому вусатому
Сумно самому.
(Г. Бойко)

- Мила милитись не вмiла.
Мила мило з рук не змила.
Мама милила умiло,
Мама з Мили змила мило.
(Г. Бойко)

- Івасик іграшками грався,
А по двору ішов індик.
Івась побачив — і злякався,
І від індика в дім утік.
(Н. Забіла)
- Кіндрат вбрід брів —
Зустрів бобрів.
Зустрів бобрів,
Бобри — у рів.
Кіндрат добрів —
Змокрів до брів.
(Г. Бойко)
- Дівчинка Люба всім людям люба,
Тому що Любі всі люди любі.
- Пильно поле пильнували,
Перепелів пильнували.
- Поле-то не полото,
Поле-то не полито.
Просить полюшко попить,
Треба полюшко полить.
- В орляток вирости вже крила:
Вгорі орлята полетіли.
Під хмарами рідня крилата:
Орел, орлиця і орлята.
(Г. Бойко)
- Йшли лошата з вишняку,—
Шум і шурхіт в сушняку.
Лошата стрижені
Страшенно стривожені.
(Г. Бойко)
- Летіла сова,
Торохтіла слова:
— Чи сон це,
Чи слон це,
А може, і сонце?!
(В. Лучук)
- Через поле навпростець
Дибав сірий баранець.
Три овечки за собою
Вів горою з водопою.

- Зоя і Зіна
Знайшли лозини.
Лозина до лозини —
І зроблені корзини.

Зоя і Зіна
Взяли корзини,
Взялись завзято
Кизил збирати.
- Пов'язала кізка хустку
І помчала у капустку.
А ми кізку упізнали
І з капустки геть прогнали.
(О. Полійчук)
- Боб і бобенятко
В бубон вибивали,
Гриб і грибенятко
Бігали-стрибали.
(В. Латанський)
- Гава гаву запитала:
— Ти на ганок не літала?
— Не літала я на ганок.
— То й прогавила сніданок!
- Йоржа впіймав на вудку Йосип.
Схопив і зойкнув: ой-ой-ой!
Не знав, напевне, Йосип досі,
Який колючий йоржик той!
(Н. Забіла)
- Раз цибуля вийшла з хати.
Хто їй стрівся, мусив чхати.
Тут назустріч раптом хрін.
Всім крутив у носі він.
Одне одного зачули
І удвох ого як чхнули!
(О. Коваленко)
- Ніс Гриць пиріг через поріг,
Став на горіх, упав на поріг.
- Яюсь Яків сів мак
Так-сяк, абияк.
Визрів ярий Яків мак,
Та щось коле, як їжак.

- Ми питали Мусія:
— Хто це стільки сліз насіяв?
Ти, Мусію, сліз не сій —
Може вирости плаксіє!
- Жовте жито жук жував,
Із Женею жартував.
Жартом-жартом — і у Жені
Жвавий жук живе у жмені.
(Ю. Кругляк)
- Яша й Саша навпрошки
Йшли обтрушувать грушки.
Поспішали — поспішили:
Сашин кошик залишили.
Саша кошик лаштував,
Яша груші куштував.
(Г. Бойко)
- Їде віз по дорозі
Їздовий спить на возі.
Їжачок згорнувся в клубок,
Їжить голки на візок.
- Дзьобнув хлібця горобець —
Дзьоб обтер об стовбурець.
Барабольки подзьобав —
По бруківці пострибав.
(Г. Бойко)
- Мурий з Мурмуркою
Вечеряли куркою:
— Мур-мур-мури,
Гар-р-ні кур-р-ри!
(Г. Бойко)
- Не турбуйте курку!
Клює курка крупку.
Крупка дрібненька,
Курка рябенька.
(Г. Бойко)
- У лузі журавлик
Щипав собі шавлик.
Купіть йому горщик —
Він зварить вам борщик.
(Л. Куліш-Зіньків)

- Флокси, флокси на фланелі —
Фартушок зацвів у Нелі.
Із шифону шарфик в Галочки,
А на нім — рясні фіалочки.
(В. Гринько)
- Кричав Архип — Архип охрип.
Не треба Архипу кричати до хрипу.
- З'їла Зіна
Три морозива.
Зіна зуби
Заморозила.
(В. Лотанський)
- Юлик з Юрою — юннати.
Юрик з Юликом — два брати.
В Юри є сестричка Юля,
Невеличка вередуля.
Доганяв Юрасик Олю
І набив на лобі гулю.
(В. Кравчук)

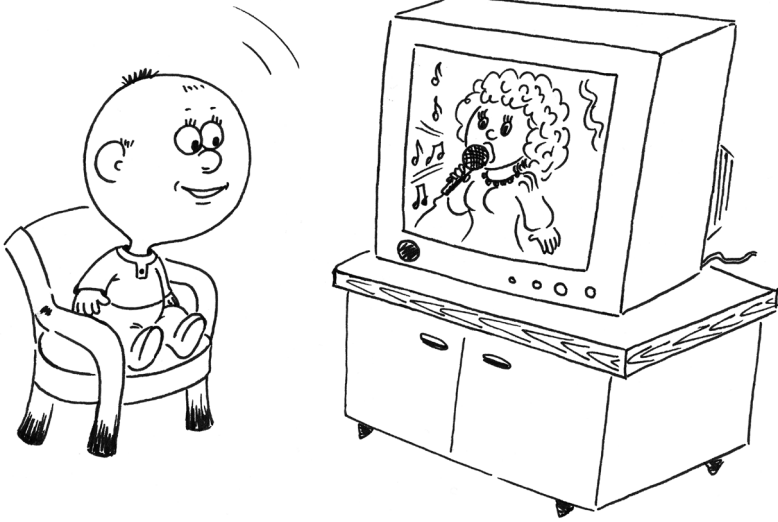
- Карл Карпович у Карла Карловича коропа купив.
- На столі лежить сільниця, у сільниці — сіль.
- Всім подобається це куце цуценя.
- Бобер на березі з бобренятами бублики пік.
- Перчив, перчив, поки не переперчив.
- Три дроворуби у трьох дворах дрова рубають.
- Всіх скоромовок не перескоромовиш, не перевискоромовиш.
- Соловей солов'ят од сонечка заслонив.
- Ходить посміттяха з посміттяшенятами.
- У нашого діда капелюх не по-капелюхівськи.

«Алфавітна гра» дуже подобається дітям. Виберіть будь-яку букву алфавіту і попросіть дітей назвати якнайбільше слів, які із цієї букви починаються.

Існує ще один варіант цієї гри. Повторюйте алфавіт, і нехай діти придумують слово на кожен букву. Якщо на якусь букву слово не придумується, нічого страшного, не зупиняйтеся! Тут важливим є темп.

ПЕРЕД ТЕЛЕВІЗОРОМ

Цікаво, хто це сказав, що від телевізора дітям тільки шкода? Давайте будемо розумно використовувати здобутки цивілізації. Мультфільми все одно дивитимуться всі діти. Домовимося тільки, що Ви обиратимете для кіносеансу ті мультки, в яких немає жадливих монстрів, бійок та диких лементів.

Отже, нехай маля подивиться добрий, цікавий, гарний мультфільм. Вправа почалася.

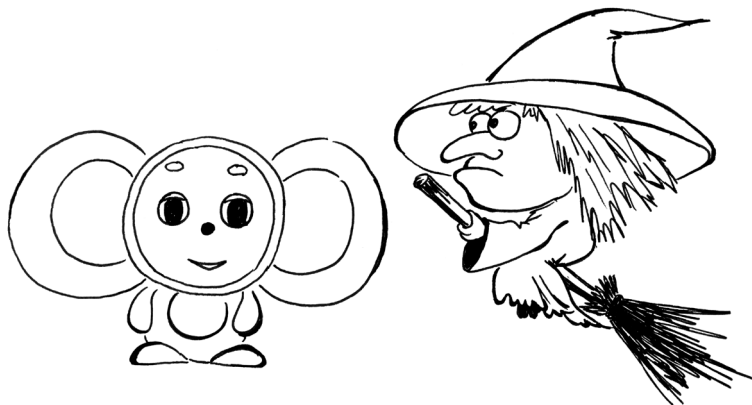
(Батьки і вихователі! Вам доведеться теж подивитися мультки, інакше Ви не зможете ставити запитання за його змістом!) Це **перша частина завдання** — подивіться мультфільм разом із малям. Для прикладу візьмемо всіма улюблений мультфільм «Трое із Простоквашино» (між іншим, мультки може бути будь-який інший).

Друга частина завдання: попросіть малюка згадати, як звати головних героїв мультфільму. Якщо дитина згадала всі імена, похваліть її; якщо ж їй це не вдасться — допоможіть, підкажіть трошки.

А тепер нехай малюк подумає, якого кольору шарфик у Кота Матроскіна. Ова, згадав! Тоді запитайте що-небудь складніше, — наприклад, скільки цукерок лежало у вазочці, коли всі чай пили.

А тепер потрібно згадати, що сказав Листоноша Печкін, коли посылку приніс? Хто точніше всіх згадав, той — найбільший молодець. І так далі.

Третя частина завдання: малюємо кадр із мультфільму. Нехай малюк згадає те, що йому найбільше сподобалося, і намалює. А потім знайдіть ці кадри в мультфільмі і порівняйте разом із дитиною. Чи схоже?

«А чим закінчився мультфільм?» Разом із малям розпочніть дивитися який-небудь мультфільм. Коли будете переглядати найцікавіший момент, вийдіть, а потім попросіть дитину розповісти, чим же все закінчилося. Причому, ставте більше питань, уточнюйте деталі. Можете повторити свої розпитування через декілька днів.

У стилі ретро (дивимось діафільми). Згадайте, коли Ви були зовсім маленькими, мама і тато показували Вам діафільми? Діафільми — це такі мультфільми, які показують через проектор на великому екрані. І текст читають батьки, а не актори. Є в цьому занятті багато корисного. Наприклад, Ви легко можете зупинити будь-який кадр і звернути увагу дитини на якісь деталі. Та й спілкування буде довірливим, коли Ви із виразом «розповідаєте» маляті казку та прокручуєте коліща фільмоскопа. З діафільмом Ви можете вчинити так само, як і з мультфільмом: подивитися, запам'ятати, відповісти на питання, намалювати.

ЧИТАЄМО КНИЖКИ

Із малятами необхідно читати більше казок і невеликих оповідань.

«А ми багато читаємо дитині!» — кажуть батьки. Це звичайно дуже добре! Але читати можна і з більшою користю. Тільки потрібно пам'ятати кілька хитрощів-премудростей.

- Прочитувати казку або оповідання потрібно не один раз. Тому, що коли дитина слухає текст у перший раз, вона стежить лише за сюжетом

і пропускає деталі. А коли Ви прочитаєте ще раз, враження будуть глибшими, і дитина краще запам'ятає зміст.

- Геть закладки! Нехай дитина сама згадає, де Ви зупинилися минулого разу, що на цій картинці було намальовано. Не було картинок? Нічого страшного! Зате можна читати невеликі частини тексту, а дитина нехай згадає, чи зустрічався вже цей епізод раніше, чи ні.
- Коли Ви завершили сеанс читання, попросіть малюка запам'ятати назву глави, яку Ви будете читати наступного разу.
- Читаючи, зупиняйтеся і цікавтеся, чи запам'ятала дитина, що було в попередній главі, рядку.

ЧИТАЄМО ВІРШІ ІЗ ПРОПУЩЕНИМИ СЛОВАМИ

Це такі вірші, в яких замість деяких слів намальовані картинки, а малюк повинен здогадатися, що за слово тут зашифровано. Здогадатися він може за змістом, слухаючи риму і дивлячись на зображення. Тут є тільки два вірші, але в дитячих журналах Ви обов'язково знайдете ще.

ЩЕНЯ І ПАРАСОЛЬКА

Йшов собака (картинка) по доріжці,
 Дощ (картинка) пішов —
 І змокли ніжки (картинка).
 Мокрий ніс (картинка)
 І мокрий хвіст (картинка),
 Мокрим став
 У весь свій ріст (картинка)!
 Раптом бачить: парасолька (картинка)
 В чобітках новеньких (картинка).
 А під парасолькою (картинка) —
 Дівчинка Оленка (картинка).
 Голосніше дощ (картинка) співає,
 Б'є сильніш по стріхах (картинка),
 Вже щеня (картинка) він не лякає,
 Мокрий дощ (картинка) — не лихо,
 Коли поряд — добрий друг
 Й парасолька-капелюх (картинка)!

(Ю. Бардакова)

КОРАБЛИК

Колись навесні
Розтанув сніжок (картинка),
З нього народився
Веселий струмок (картинка).

Хорообрі дві миші (картинка)
Кораблик (картинка) знайшли,
Щоб миттю дістатися
Краю землі (картинка).

І швидкії хвилі (картинка)
Принесли їх в мить
На землю чудову —
В квітучу блакить (картинка)!

Там проліски (картинка) ніжні
Так рясно цвіли!
Весна дивовижна,
Де б ви не були!

(Ю. Бардакова)

ЯКЩО ПОТРІБНО ПЕРЕКАЗАТИ КАЗКУ ЧИ ОПОВІДАННЯ

Звичайно, маляті необхідно допомогти. Такої серйозної справи обов'язково потрібно навчати.

- Для початку прочитайте текст виразно. Запитайте в дитини, про що йдеться.
- Зверніть увагу малюка на те, як називається казка або оповідання. Під час читання просіть дітей описувати образи, що підказані текстом.
- З'ясуйте, що думає дитина про ставлення автора до головних героїв, подій.
- Тепер нехай маля розповість, яке враження справило на нього оповідання або казка. Йому було цікаво? А може, страшно? Або в якийсь момент стало шкода когось із героїв?
- Нехай дитина не обмежується тільки згодою або незгодою з автором.
- Надайте їй можливість відповісти на кілька простих питань: «Хто робить? Що? Коли? Чому? Де? Що відчуває?»

Тепер можна спробувати переказати оповідання. Має бути досить точно й осмислено.

УЧИМО ВІРШІ

Як Ви самі звикли вчити вірші? Один раз прочитуете весь текст відразу, потім — по одному куплету і повторюєте все разом? Просто кілька разів читаєте підряд весь вірш? Кладете книгу під подушку на ніч?

Між іншим, малята краще запам'ятовують вірші, в яких вони можуть прямо поставити себе на місце діючої особи. А якщо віршик «розіграти», улаштувати з нього театралізоване дійство, то запам'ятовування буде ще легшим.

Давайте тепер придумаємо разом із дітьми такий цікавий спосіб швидкісного виучування віршів (його можна запропонувати одному малюкові або цілій групі дітей).

Один. Читаємо дітям перший рядок віршика. Попросіть малюків закрити вічка та уявити собі, що вони бачать. Нехай картинка буде яскравою. Можна запитати дітлахів, чи подобається їм така картинка, що вони відчувають.

Два. Переходимо до наступного рядка. Прочитуємо його вголос і знову просимо уявити картинку.

Три. Аналогічно працюємо з усіма рядками.

Чотири. А тепер попросіть малят переказати віршик своїми словами, згадуючи ті картинки, які з'явилися в їхній уяві.

П'ять. Перечитайте вірш тепер цілком уголос. Зверніть увагу дітей на ритм, рими, паузи.

Шість. І от, нарешті,— останній крок. Попросіть малят розповісти весь віршик.

Спочатку — дуже коротенький, от такий.

ЧАРІВНА РОСА

Нескінченні чудеса —
Вранці на траві — роса!
Мов малесенькі крижинки,
На травинці ці росинки.

Тепер — дещо довший віршик.

ПРО КОНЯЧКУ

Конячка маленька — ласунка,
Конячка плямиста — пустунка.
Травичку їй всі пропонують,
Вівсом і насінням годують.
Ласунка-конячка не рада,
Бо хоче вона шоколаду!

Тепер — віршик ще складніший.

ТРИ ЖАБКИ

Ось три жабки, три подружки,
Три веселі скрекотушки.
В жмурки гралися в ставку:
— Скре-ке-ке! Ква-ква! Ку-ку!
Скрекотали:
— Ква! Ква! Ква!
Ось всі жаб'ячі слова!

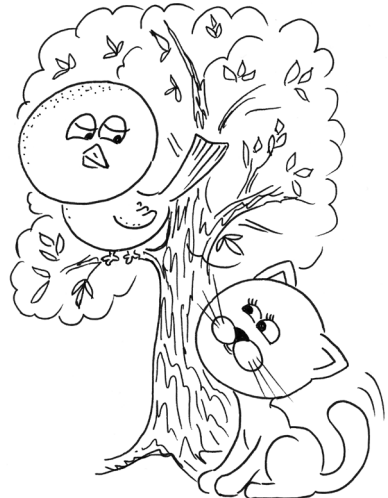
А тепер — ду-у-же довгий вірш.

ГОРОБЕЦЬ

Сірий, жвавий молодець —
Наш веселий горобець —
У калюжі мив пір'їнки:
Крильця, і живіт, і спинку...

Потім по гілках пурхав,
А на нього кіт чекав:
— Ой, солодкий горобець!
Мабуть, тут тобі й кінець!

Все дарма, пухнастий друже!
Горобець розумний дуже!
З гілки він kota дражнив:
— Не спіймаеш! Чів-чів-чів!

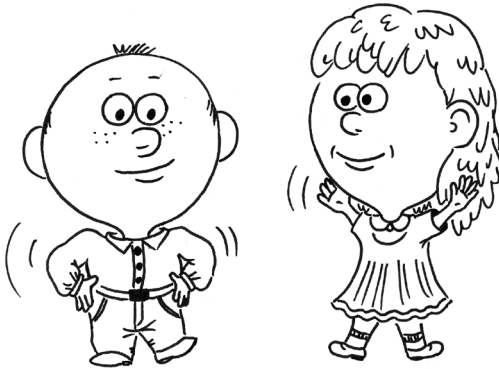

РУХАЄМОСЯ

Ми зовсім забули про рухову пам'ять, про наше тіло. А це теж дуже важливо.

«На кого я схожий?» — кумедна вправа для розвитку рухової пам'яті. Дорослий переходить із одного місця кімнати в інше, завмирає в цих місцях у різних позах (таких місць і поз повинно бути 4–5). Нехай ці пози нагадують якихось тварин, знайомих маляті. Потім дитина повинна обійти

ті самі місця і повторити ті саме пози спочатку в тому порядку, у якому вони були показані, а потім — у зворотному.

«Хто де стояв?» Нехай малята стоять у колі або в різних кутах кімнати. Попросіть кожного запам'ятати своє місце. Увімкніть веселу музику, нехай діти розбігаються врозсип. Музика повинна зненацька закінчитися. А всі повинні повернутися на свої місця.

«Запам'ятайте рух». Придумайте нескладні рухи і попросіть дітей повторити їх за Вами під музику. Малята запам'ятали? А тепер будемо повторювати ті самі рухи у зворотному порядку.

«Заборонений рух». Грати можуть декілька людей. Всі діти встають у півколо біля ведучого. Домовляються про те, який рух робити не можна. Потім під музику ведучий робить рухи, які всі повинні повторювати. Зненацька він робить «заборонений» рух. Той, хто його повторив, вибуває із гри.

«За порядком». На самому початку цієї гри потрібно обов'язково обрати ведучого. Потім малята вишиковуються один за одним у певному порядку за власним бажанням. Ведучий дивиться на дітей, запам'ятовує, хто за ким стоїть та відвертається. Ставши до всіх спиною, він перелічує всіх, що стоять, у тому ж самому порядку.

«Я знаю п'ять імен...» У цю гру можна грати на прогулянці або вдома, у групі або спортивному залі. Дитина б'є по м'ячику і повторює: «Я знаю п'ять імен дівчаток: Маша — раз, Настя — два, Іра — три...» І так — до п'яти. Якщо маля збилося, м'яч переходить до іншої дитини. Згадувати можна не тільки імена дівчаток або хлопчиків. Доречними будуть також назви звірів, дерев, міст, іграшок.

Попрацюємо пальчиками. Розвиток дрібної моторики корисний не тільки для каліграфічного почерку. Плетиво «феньочок», вишивка хрестиком, нанизування намистинок — всі ці дії активізують роботу головного мозку. Можна тарабанити кінчиками пальців по столі, стискати й розтискати кулачки, надавлювати долонями на поверхню стола. Є дуже багато ігор, які називаються «пальчиковими». У таких іграх текст супроводжується рухами рук і пальців. Наприклад, гра «Зоопарк».

От прийшов слон.

(Постукали кулачками по столі.)

За ним прийшла чапля.

(Пройшлися пальчиками по столі.)

Прилетіла пташка.

(Помахали ручками.)

Забарабанив по пеньочку зайчик.

(Постукали порібниками долоньок по краю стола.)

Приповзла змія.

(Зробили руками хвилястий рух «змією».)

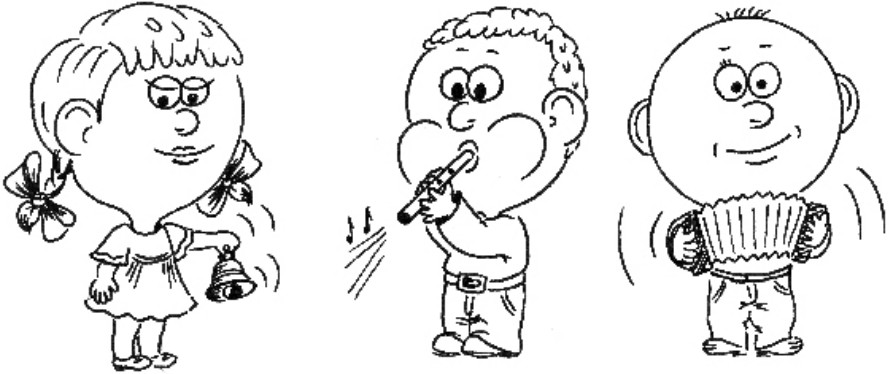
«Ми з Тамарою ходимо парою». Зав'яжіть маляті вічка і водить його за руку або за плечі нескладним маршрутом. Нічого не розповідайте. Все відбувається мовчки: 4–5 кроків уперед, зупинка, поворот праворуч, 2 кроки назад, поворот ліворуч, 5–6 кроків уперед тощо. Зрозуміло, що чим молодшою є дитина, тим коротшим повинен бути обраний маршрут. Тепер розв'яжіть вічка і попросіть самостійно пройти маршрут від початку до кінця, згадуючи свої рухи.

А ще діти можуть виконувати такі вправи парами: один водить, другий — ходить. Рухи поступово можна ускладнювати, збільшуючи тривалість маршруту і виконуючи низку нескладних фізкультурних вправ: нахилитися, зігнути руки, присісти, зробити повний оберт через ліве плече тощо.

МУЗИЧИМО

«Що звучало?» Заздалегідь приготуйте різноманітні музичні інструменти або звучні іграшки (дзвіночок, тріскачку гармошку, сопілочку, бубон, навіть бляшана банка підійде, якщо Ви насиплете в неї сухий горох). Таких інструментів може бути 5–10, залежно від віку дітей. Спочатку продемонструйте, як звучить кожний інструмент. А потім попросіть малюків закрити вічка і подзвонить дзвіночком. Нехай вони вгадають,

який інструмент зараз звучав. Так використайте всі інструменти по черзі. Можна ускладнити завдання. Малята замружуються, а Ви граєте спочатку на сопілочки, потім дзвоните в дзвіночок, потім торохтите банкою з горошком. Нехай тепер хтось із малят спробує відтворити мелодію, тобто відновити послідовність звуків.

«Повторіть за мною». Дуже добре плескати в долоньки! Можете обрати який-небудь нескладний ритм і попросити дітей повторити його після одного прослуховування. Поступово завдання може ускладнюватися.

«Угадайте мелодію». Це, звичайно ж, завдання для тренування слухової пам'яті. Як правило, діти досить легко запам'ятовують пісеньки. Підберіть декілька мелодій відомих дитячих пісеньок (без тексту). Пісеньки обирайте такі, що малята чули раніше. Якщо Ви граєте на музичному інструменті, то самі можете виконувати мелодії. Дайте малятам прослухати фрагмент якої-небудь пісеньки і попросіть назвати, що це була за пісня, або згадати її слова.

СПІВАЄМО УЛЮБЛЕНІ ПІСЕНЬКИ

Співати — це дуже корисне заняття. Адже в кожній пісеньці є куплети і є приспиви, які повторюються. Тому дітям, якщо вони навіть не мають такого бажання, доводиться запам'ятовувати слова. Крім того, малята запам'ятовують не тільки слова, але й музику, ритм. Між іншим, багато дитлахів охочіше вчать пісеньки, ніж прості вірші.

«Продовжте пісеньку». Якщо Ви досить часто співаєте разом із малям, то поступово воно запам'ятає деяку кількість нескладних пісеньок. А тепер Ви можете придумати таку вправу: Ви пісеньку починаєте, скажімо, співаєте перший її рядок, а маля продовжує і співає другий рядок. Потім

знову Ви співаєте наступний рядок, і так далі.

«З якого мультфільму?» Малята особливо добре запам'ятовують пісеньки, які вони чувають в улюблених мультфільмах. Можете поставити запис пісеньки або зіграти мелодію і запитати, з якого мультфільму ця пісенька?

ВЕСЕЛО МАЛЮЄМО

«Згадуй, що було намальовано»,— говорите Ви маляті. А перед цим покажете будь-яку цікаву та яскраву картинку. Кілька хвилин дитина на неї дивиться, потім намагається намалювати малюнок. «Намагайся намалювати точніше»,— просите ви. А потім порівнюєте малюнок з оригіналом. Що вийшло? А що забули намалювати?

«Улюблена іграшка». Можете запропонувати дитині намалювати свою улюблену іграшку. Або дайте яку-небудь нову іграшку, яку вона ще не бачила. Нехай роздивиться її. Сховайте іграшку. Завдання дитини — намалювати щось дуже схоже, щоб усі могли здогадатися, що це намальована саме ця іграшка. А якщо маля захоче, то можна навіть намалювати портрет людини: мами, тата або друга. Нехай згадає, якого кольору в них очі, волосся, якої форми ніс тощо.

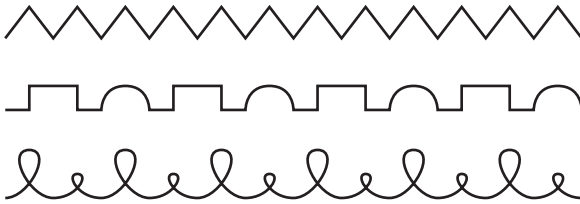

«Учора в мене був такий настрій, як ванільне морозиво...» «От і намалюй свій учорашній настрій»,— просите Ви малюка. Нехай бере участь його емоційна пам'ять!

«Намалюйте фігуру». Покажіть маляті 4–6 геометричних фігур, а потім попросіть його намалювати на папері те, що він запам'ятав. Більш складний варіант — попросити юного художника відтворити фігури з огляду на їхній розмір і кольори.

«Малюємо візерунки». Приготуйте заздалегідь зразки нескладних візерунків. Складність завдання повинна напряму залежати від віку дитини (чим старша вона, тим складнішим є завдання). Попросіть малюка поди-

витися на візерунок протягом 2 хвилин. Після цього візерунок заберіть і попросить дитину намалювати його по пам'яті.

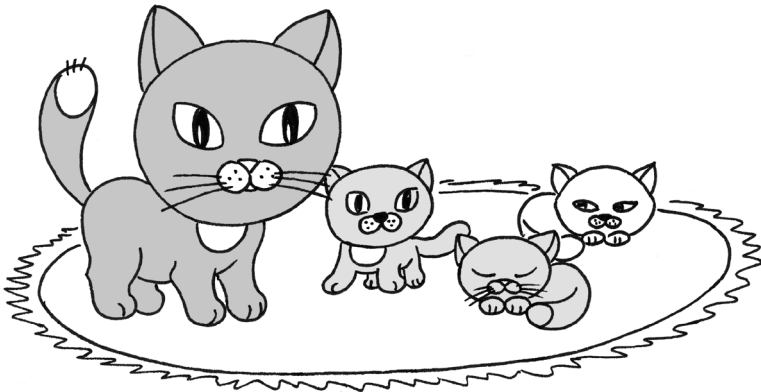

«Ілюстрації». Прочитайте дітям коротеньке оповідання і попросіть намалювати до нього картинку. Ілюстрація повинна якомога точніше відобразити зміст прочитаного.

НАША КІШКА

Наша кішка — велика розумниця. Уже така чепурушка, якої ще світ не бачив! Прокинутися ще не встигне — і давай умиватися. І лапки ви-миє, і хвостик свій пухнатий, і мордочку. Шерстка в нашої кішки гарна, димчаста. А на грудочці й кінчику хвоста — по білій цяточці.

Зовсім недавно в нашої кішки кошенята народилися. Маленькі, веселі, пухнаті. Мама-кішка їх теж умиває кожного ранку. Кошенята на кішку не дуже схожі. Тільки в одного, як і у мами, цятка на грудочці, в іншого — на хвостіку. А третє кошеня взагалі без цяток, просто сіреньке. Кошенята разом із кішкою лежать на червоному килимку і сплять. А коли просинаються, то весело грають один з одним у квачика.

УЛЮБЛЕНІ ІГРАШКИ

Найбільше на світі маленький Миколка полюбляє автомобілі. Гарні, блискучі, з миготливими фарами й ошатними чорними колесами зі справжньої гуми. Але поки Миколка ще малий, машинки в нього теж невеликі, іграшкові. Але виглядають вони зовсім як справжні. Є в Миколки і дві найулюбленіші машини. Це яскраво-синя акуратна машинка, в якій зовсім по-справжньому відкриваються всі двері і капот. А інша машина — справжня великовантажна вантажівка-фургон: кабіна червона, з великими вікнами, а фургон — сірий із гарною намальованою конячкою на боці. Грає зі своїми улюбленими іграшками Миколка і думає: «От виросту та обов'язково навчуся машину водити. І маму свою покатаю!»

«Картинка до вірша». Запропонуйте дитині послухати вірш і по пам'яті намалювати те, про що в ньому йдеться. На прохання дитини можна прочитати вірш ще раз.

ПОДОРОЖ ІЗ ГАРНИМ АПЕТИТОМ

Тиждень тому —
Ви, напевно, згадали? —
Ми у каstrулi
На південь літали!

Прямо по хмарах —
І Дмитрик, і Юля!
Що ж там, крім нас,
У цій дивній каstrулi?

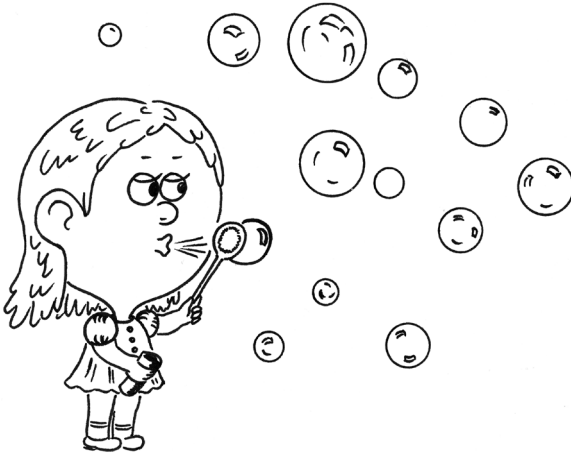
Каша із маслом!
І поки летіли,
Мов космонавти,
Ми кашу цю їли!

Ми кілька днів
Політали — і сіли.
Поки літали,
Всю кашу поїли!

Сіли — і бачимо:
Каші нема!
Раніш не любили
Її ми дарма!

ЗАНЯТТЯ, ЩО НЕ Є ЗАНЯТТЯМИ

Пускаємо мильні бульки. Діти дуже люблять пускати мильні бульки. Цим теж можна скористатися. Візьміть декілька баночок із мильними бульками. Нехай діти дують щосили і пускають якнайбільше бульок. Тільки заздалегідь домовтеся, що незвичні за якимось ознаками бульки вони будуть запам'ятовувати. А коли веселощі закінчатся (напевно, це відбудеться тоді, коли в дітлахів закінчиться мильний розчин), нехай вони опишуть свої незвичайні бульки: «Вона була рожева. Із крапелькою на боці». Або: «Вона була подвійна, велика, як тарілка, і переливалася червоно-синіми кольорами». Можна для закріплення ефекту попросити дітей намалювати фарбами або олівцями ці найефектніші бульки. У такий спосіб Ви і пам'ять потренуєте, і розвиватимете мовлення: малюки вчитимуться висловлювати вголос свої враження.

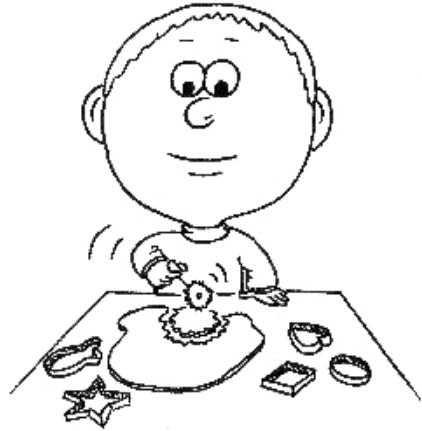
Робимо печиво. «Цікаво, як це за допомогою випікання печива можна поліпшити пам'ять?» — запитають скептики. Легко. По-перше, потрібно запам'ятати, скільки і яких саме продуктів необхідно покласти в тісто. А по-друге, печиво ми будемо випікати особливе — тренувальне. Наприклад, у вигляді машинок, ведмедиків, сонечок і місяців. Викладаємо на лист наше печиво і ставимо його в грубку. А тепер запитаємо в дітей: «Скільки сонечок у нас печеться? Які ще печива ми зробили? А машинки скільки?»

Печиво «Маля»

*2 склянки борошна;
півсклянки сметани;
1 склянка цукру;*

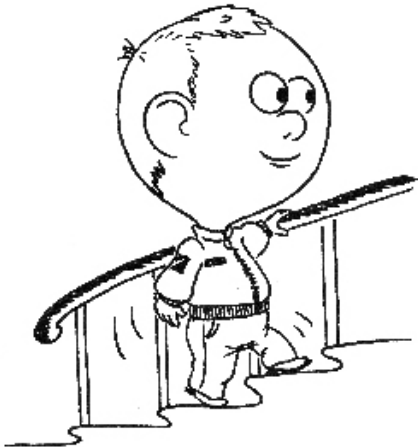
*125 г вершкового масла;
половина чайної ложки соди;
півпачки ванільного порошку.*

У борошно покладіть цукор, соду, ванілін та все ретельно перемішайте. Додайте сметану, масло (шматочками) і замісіть тісто. Скачайте його у вигляді кулі і дайте полежати в холоді 20–30 хвилин. Після цього розкачайте тісто товщиною близько 0,5 см. Виріжте разом із малям фігурки спеціальними формочками для печива. Можете змазати їх збитим яйцем і поставити в духовку на 10–12 хвилин для випікання.

Малюємо план своєї квартири. Це цікаве завдання можна виконувати разом із татом. Потрібно для дуже важливої справи намалювати план Вашої квартири (у дитячому садку це може бути план групи або ділянки, де діти зазвичай гуляють). Але піти і подивитися на об'єкт малювання не можна в жодному разі: як пам'ятаємо — так і малюємо.

Малюємо дорогу додому. Завдання, схоже на попереднє. Діти повинні уявити і намалювати свою дорогу додому або до дитячого садку. Можете запропонувати їм позначити на своїх малюнках які-небудь орієнтири. Такі завдання допомагають тренувати пам'ять та розвивати просторове мислення.

«Раз — сходинка, два — сходинка...» Вдома, у дитячому садку, у магазині маляті доводиться переборювати сходи. Привчіть його лічити сходинки. По-перше, в такий спосіб дуже зручно вчитися рахувати. А по-друге, добре згадувати, скільки ж сходи було на сходах, якими ми піднімалися вчора?

Реклама — двигун не тільки торгівлі, але й пам'яті! Сьогодні в наших містах стільки рекламних плакатів, що було б неправильно ними не скористатися. Зрозуміло, що реклама спиртних напоїв або

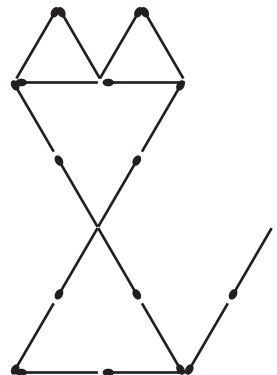
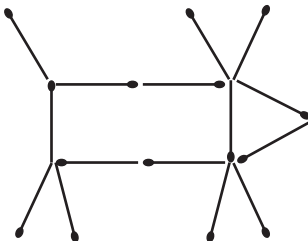
сигарет ми не будемо розглядати. Але якщо в поле вашого зору потрапляють плакати з малюнками або фотографіями, нормальними для дитячого сприйняття, можна їх використати. Нехай малюк згадає, чи бачив він ще де-небудь таку саме картинку. А які більші за розміром картинки він бачив на вулиці? Яких кольорів? Що там було намальовано?

«Як я був на морі». З одним або декількома дітьми можете пограти в захоплюючу гру. Скажімо, хтось із малят був у цирку. Нехай розповість, що цікавого він там бачив: клоунів, тигрів, собачок. А хтось із дітей був на морі. Там теж було чимало цікавого. Важливо, щоб розповідь кожної дитини містила якнайбільше подробиць. Щоб діти правильно зрозуміли завдання, дорослий сам може розповісти про що-небудь для початку. А потім, коли всі історії закінчатся, запитає у дітей: «Хто ходив у цирк і бачив там клоунів? Яких тварин бачив Мишко в зоопарку? Скільки морозива з'їла Олена, коли гуляла в парку?» тощо.

Старі забуті шахи. Так, так, звичайні шахи. Ця звична для нас усіх гра розвиває не тільки увагу, мислення і посидючість. Саме запам'ятовування шахових комбінацій прекрасно розвиває дитячу пам'ять. Так ще й назви фігур потрібно запам'ятати! І яка фігура як ходить! Тому гра у шахи є дуже корисною для розвитку пам'яті. Тут Ви не знайдете інструкцію «Як навчитися грати в шахи». Просто знайте, що ця гра — відмінний спосіб тренування мозку як дорослих, так і дітей.

Коли сірники для дітей — іграшка! Візьміть коробки із сірниками. Ви можете диктувати дітям слова, а їхнє завдання — викладати із сірників той образ, який викликають ці слова у них. (Наприклад, трактор може викликати образ ламаної лінії від звуку «р-р-р» або просте зображення трактора.) Сірники можна класти в будь-якому положенні, ламати. Слова вимовляйте не швидко, з довгою паузою. Після того, як Ви закінчили диктувати, діти повинні за складеними ними «образами-сірниками» відтворити слова. Якщо в таку гру грати частіше, то Ви побачите, що малятам стане простіше запам'ятовувати слова.

А тепер — ще одне завдання із сірників. Викладіть із них яку-небудь тварину (корову, кішку). Покажіть її дітям. Нехай запам'ятають, де який

сірник знаходиться. Перемішайте сірники і попросіть викласти таку ж картинку.

Римські цифри. Навіть якщо дитина ще не знає римських цифр, вони можуть допомогти розвинути зорову пам'ять. Викладіть деякі цифри. Потім прикрийте їх і попросіть дітей викласти такі саме. Назвіть числа, які вони позначають.

II V X III

«Гудзики». У цю гру можуть грати двоє гравців. Приготуйте два однакових набори гудзиків. У кожному із цих наборів жодний гудзик не повинен повторюватися. У кожного гравця є ігрове поле — квадрат, розділений на клітки. Гравець, що починає гру, виставляє на своєму полі 3 гудзики, другий гравець повинен подивитися і запам'ятати, де який гудзик лежить. Після цього перший гравець закриває аркушем паперу своє ігрове поле, а другий повинен на своєму полі повторити таке ж саме розташування гудзиків.

Чим більше в грі кліток і гудзиків, тим вона є складнішою.

«Що я знаю?» Більшість дітей любить ставити багато питань: «Чого?» і «Чому?» А батьки із задоволенням купують різноманітні енциклопедії. Це дуже добре, тому що така інформація запам'ятовується і накопичується в дитячій пам'яті. А щоб перевірити, що дитина запам'ятала, а що — ні, придумуйте різні конкурси та вікторини.

Їх можна проводити просто так: наприклад, у групі дитячого садку в дощову погоду. А можна влаштувати цікаву вікторину в день народження дитини. І обов'язково — із призами за точні відповіді!

«Як вас звати, де ви живете?» Як Ви гадаєте, чи важливо дитині пам'ятати свою домашню адресу, імена дітей у групі, імена і прізвища родичів? Це — так звані побутові знання. Добре, якщо дитина буде знати імена всіх дітей, з якими їй доводиться спілкуватися. Тоді спілкуватися їй буде легше. Домашню адресу знати просто необхідно, навіть із міркувань безпеки. І так далі. А всі ці знання будуть теж зрештою розвивати пам'ять.

Складаємо казки. Можна просто так складати розповіді, про що заманеться. І неважливо, багато дітей чи мало беруть участь у цій грі. А можна складати не просту казку, а заздалегідь придумати слова, які в ній повинні бути обов'язково. Ці слова на самому початку дітям потрібно назвати. Наприклад: «Сьогодні ми складаємо казку, в якій обов'язково повинні бути *слон, годинник, літак і сонечко*». Набір слів придумайте самі або запропонуйте придумати дітям. Адже в процесі складання казки їм потрібно буде утримати в пам'яті всі слова.

Учимо лічилки. Щоб визначити, хто водить або ходить у грі першим і не посваритися, потрібно обов'язково провести жеребкування. А для цього потрібно знати лічилки. Вивчіть їх із дітьми. Це дуже корисно!

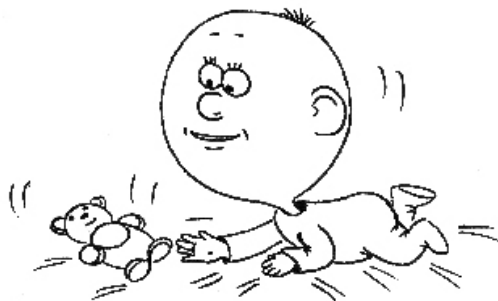
- Тікав заєць через міст,
Довгі вуха, куций хвіст.
А ти далі не тікай,
Рахувати починай:
— Раз, два, три,—
Вийди ти!
- Раз, два — дерева,
Три, чотири — вийшли звірі,
П'ять, шість — падолист,
Сім, вісім — птахи в лісі.
Дев'ять, десять — це сунічки
Підвели червоні личка.
- Еніки, беніки
Їли вареники.
Еніки, беніки, квас —
Вийшов маленький Тарас.
- П'ять зайчаток вийшли з дому.
Спершу стали по одному,
Потім — в пари, топчуть сніг,
Хто без пари — той побіг!
- Раз і два! Раз і два!
В нас лічилка — лісова!
В лісі — дерево дуплисте,
А в дуплі живе сова,
Що жовтаві очі має,
Спить удень, вночі — лігає.
Добрий сну, сові приснись!
Я — ховаюсь! Ти — жмурись!

ВПРАВИ ДЛЯ КАРАПУЗИКІВ

Ми домовилися, що розвивати пам'ять ніколи не рано. От тому наступні вправи — для тих, кому до...

Для найменших (10 місяців—1,5 року) можна таку гру придумати: «Знайди іграшку».

На очах у маляти покладіть іграшку під одну із двох пелюшок, що лежать перед ним. Малюк почне вивчати їх, нібито намагаючись міркувати, під якою ж є іграшка? Зосереджений вираз його обличчя доведе, що він намагається згадати, куди ж її сховали. Нарешті, він зірве пелюшку і зрадіє, що не помилився. Цей досвід повторюється кілька разів, причому іграшку завжди кладуть під ту саму пелюшку. А потім, під наглядом малюка, її ховають під іншу. І, хоча карапуз все добре бачив, якийсь час він все-таки буде шукати іграшку на колишньому місці. Так відбувається тому, що саме цей варіант зафіксований у його пам'яті. Пізніше, від 1 до 1,4 років, Ви побачите, що час пошуку скоротиться: тепер маля вже пам'ятає, куди Ви поклали іграшку, або навіть примічає опуклість і може міркувати, що саме лежить під пелюшкою.

Гра «**Жмурки**» теж добре допомагає розвитку пам'яті в маленьких дітей, починаючи з 8—10 місяців. Найпростіший її варіант — накинути на своє обличчя хустку і запитати: «Де мама?», а потім відкрити обличчя або дозволити маляті стягти тканину. З дитиною дещо старшою, якій приблизно 1 рік, можна спробувати на кілька секунд схватитися за крісло або спинку ліжка. Коли мама «зникає», пам'ять малюка зберігає її образ, а коли з'являється знову, маля радіє від збігу цього уявного образу і маминого справжнього вигляду.

У гру «**Знайди лялечку**» можна грати навіть із півторарічними малятами. Замість лялечки Ви можете взяти будь-яку м'яку іграшку.

Нехай маля відвернеться, а Ви в цей час сховаєте іграшку. Тепер скажіть дитині:

Наша лялька загубилась,
Ой, куди вона поділась?
Нумо, Олю, пошукай,
Разом з нею заспівай!

Ім'я дитини у віршику можна поміняти. А замість «ляльки» сказати, наприклад: «Сірий зайчик загубився. Ой, куди ж вухань подівся?» Коли маля іграшку знайде, нехай разом із нею потанцює під веселу музику або заспіває пісеньку.

Вашому маляті більше 2 років? Пограйте з ним у гру «**Чого не стало?**» («Чого не вистачає?»). Поставте на столик кілька іграшок. Дитина повинна уважно подивитися на них хвилинку—дві, а потім відвернутися. У цей момент заберіть один із предметів. Нехай тепер маля згадає, чого не вистачає. Відповідні дії дітей можуть бути різними. Де потім ця іграшка знайдеться, залежить від віку дитини (чим старшою вона є — тим далі).

У цю гру можна грати й по-іншому.

Дитині потрібно запам'ятати місце розташування іграшки серед інших, а після того, як дорослий за ширмою порушить цей порядок, повернути її на колишнє місце.

Можлива й зворотна версія — гра «**Хто до нас прийшов?**», коли дорослий не забирає, а додає предмет або кілька предметів за ширмою.

Є ще одна гра на запам'ятовування — «**Коробочки**». У неї можуть грати малята від 2 до 6 років. Із невеликих коробочок, які ставляться попарно і склеюються між собою, складіть коробочку побільше. Кількість маленьких коробочок можна поступово збільшувати (у 6—7 років — до 12 штук). В одну з них на очах у дитини сховайте предмет, після чого закрийте коробочку на якийсь час аркушем паперу. Запитайте в дитини, де лежить предмет? Ускладнюйте завдання: збільшуйте не тільки кількість коробочок, але й кількість предметів.

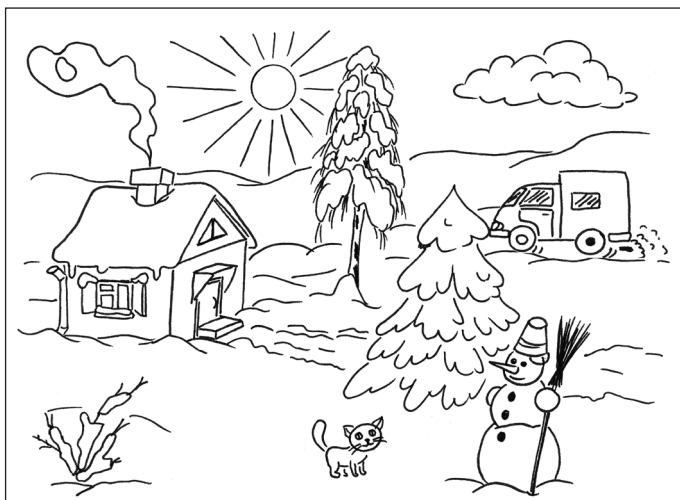
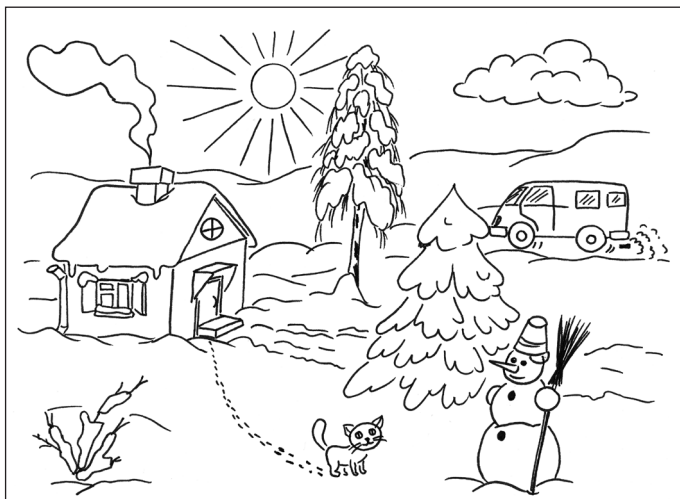
ПОГРАЄМО

Ігри можуть бути різні. Намагайтеся обирати їх самостійно. Спостерегайте, чи цікаво Вашій дитині у них грати, чи важко.

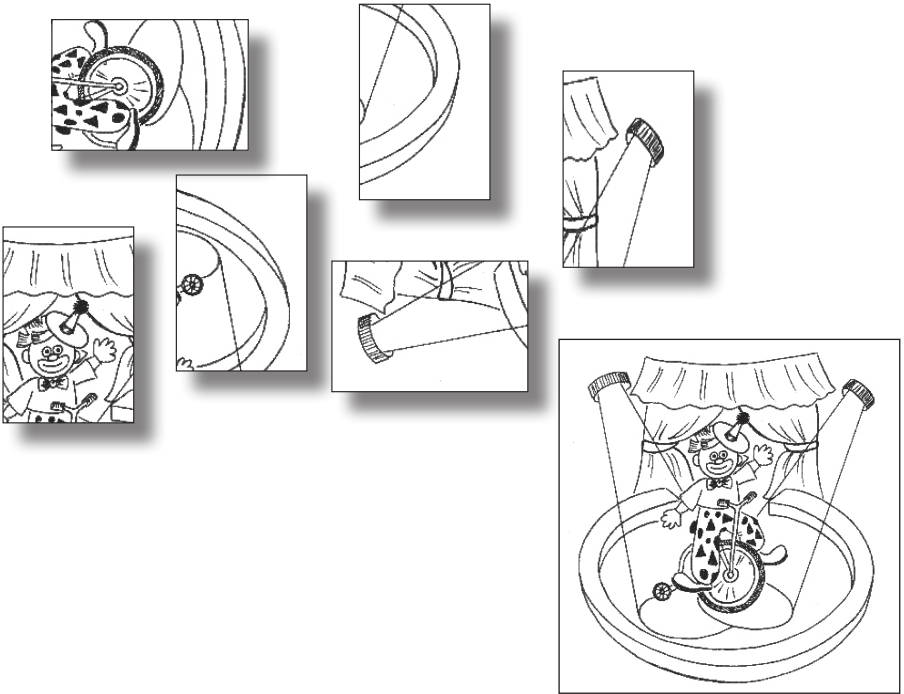
«**Що змінилося?**» У цю гру можуть грати декілька малят. Один із дітей повинен уважно розглянути навколишні речі, запам'ятати, що де знаходиться, і вийти з кімнати. Решта дітей перекладає яку-небудь одну річ (наприклад, книгу або іграшку) на інше місце. Ведучий входить і намагається зрозуміти, що ж змінилося. Йому надається три спроби. Якщо

він угадує, то замість нього йде водити наступне маля. Якщо не вгадує, то знову водить.

«Порівняйте картинки». Запропонуйте дітям дві майже однакові картинки (відрізнятися в них повинні 3–7 деталей) і попросіть знайти відмінності, які зробив художник. Це завдання розвиває зорову пам'ять і увагу.

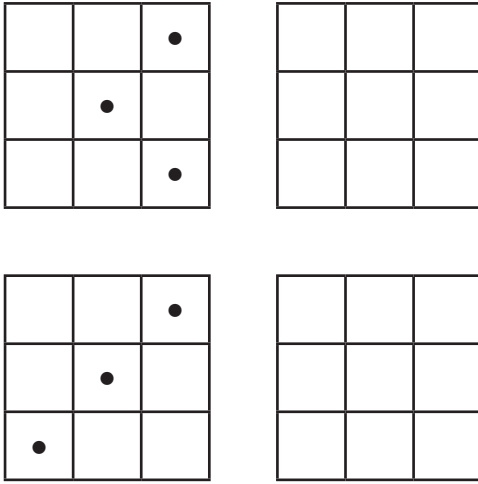

«Зберіть картинку». Для цього завдання Вам знадобляться дві зовсім однакові картини. Одну покажіть дитині протягом 30 секунд. Другу картинку попередньо розріжте на кілька частин (чим складнішою є картинка і більшою кількість частин, тим складніше виконувати завдання). Заберіть зразок (першу картинку), і нехай малюк складе картинку із запропонованих їй фрагментів.

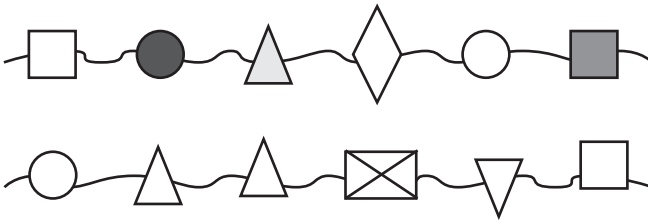

«За порядком». Підберіть 10 простих картинок із зображенням побутових предметів, тварин або іграшок. Запропонуйте маляті уважно розглянути картинки протягом 2 хвилин і намагатися запам'ятати, в якому порядку вони розташовані. Потім картинки переверніть і перемішайте. А тепер попросіть дитину розкласти картинки в тому порядку, в якому вони були розкладені спочатку.

«Розставте крапки». Протягом 2–3 секунд покажіть дитині картинку, на якій у квадраті намальовані крапки. Потім закрийте квадрат аркушем паперу. Попросіть малюка розставити крапки в порожньому квадраті саме так, як було в першому. Заздалегідь приготуйте кілька варіантів завдань і кілька чистих квадратів.

«Намиста». Запропонуєте дітям розглянути, з яких геометричних фігур зроблені намиста на картинці. В якій послідовності ці фігурки розташовані? Попросіть малят намалювати намиста так, як вони запам'ятали.

«Порахуємо». Через 5–10 хвилин після ранкового або денного пробудження попросіть малюків якнайшвидше порахувати від 1 до 10, від 20 до 30, у зворотному порядку від 100 до 1 (все залежить від віку дітей).

«Казкова вікторина». Назвіть кілька казкових героїв з однієї казки і попросіть малюка згадати назву цієї казки.

- Карабас-Барабас, Мальвіна, П'єро, Дуремар, Артемон;
- Мачуха, батько, три дочки, фея, король, принц;
- Цар, три сини, жаба;
- Зла мачуха, дві дочки, Дід Мороз;
- Кіт Матроскін, Шарик, Листоноша Печкін.

«10 слів». Ця вправа допоможе розвинути словесну пам'ять. Прочитайте малюкові не поспішаючи (з інтервалом в 5 секунд) прості і зрозумілі слова. Дитина повинна їх запам'ятати і відтворити в тій же послідовності.

Наприклад: пташка, щітка, вікно, квітка, годинник, хлопчик, яблуко, чашка, голка, озеро.

«Весела геометрія». Приготуйте заздалегідь картки з геометричними фігурами. Це можуть бути кольорові кола, трикутники, квадрати, прямокутники різного розміру.

Показуйте в повільному темпі дітям кілька геометричних фігур одну за одною. Наприклад, послідовність може бути такою: велике червоне коло, середній жовтий трикутник, великий синій квадрат, маленький зелений прямокутник. Після цього відкладіть фігури убік або накрийте аркушем паперу. Потім запитайте: «Скільки було квадратів?», «Скільки було червоних фігур?» або «Скільки було маленьких фігур?» Складність цієї гри полягає в тому, що дитина не знає, про що буде наступне питання, і їй необхідно запам'ятати всі ознаки показаних фігур. Якщо вона відповіла правильно, поміняйтеся ролями: тепер вона буде Вам показувати фігури та ставити питання.

«Не дивлячись». Приготуйте «чарівний» мішечок. Тобто візьміть звичайний мішечок (непрозорий), покладіть у нього різні цікаві речі: маленькі іграшки, кубики, гудзики. Всі ці речі повинні бути знайомі дітям. Грати може одна дитина або кілька малят одночасно. Усі по черзі опускають руку в мішечок, намагаються довідатися на дотик і дістати який-небудь предмет. Той, хто помилився, поступається чергою іншому.

«Розвідка». У цю гру обов'язково грає компанія дітей. Розставте стільці в кімнаті в довільному порядку. Перед грою діти обирають «Розвідника». Він обережно проходить між стільцями якимось маршрутом. Потім діти по одному намагаються повторити цей маршрут.

«Угадайте голоси». Розсадіть малят в кімнаті. Оберіть одну дитину — вона і буде вгадувати. Поставте її спиною до решти дітей. У цей час хтось із дітей нехай вимовить коротку фразу, наприклад: «Сьогодні дуже спекотно», а та дитина, що знаходиться до всіх спиною, намагається вгадати, чий голос вона почула. Якщо голос вгаданий, то дитина сідає на місце, а та, що промовляла фразу, займає її місце.

«Добрі слова». Діти стають у коло. Кожний по черзі говорить добрі і ласкаві слова. Головне завдання — не повторюватися. Тому діти повинні втримувати в пам'яті всі ті слова, що вже говорилися.

«Навпаки». Ведучий називає який-небудь прикметник, наприклад, «холодний». Дитина називає слово, протилежне за значенням. Ведучий

називає наступне слово та звертається до іншої дитини. Це дуже корисна вправа для тренування пам'яті — маля не просто згадує слова, але й подумки аналізує, що вони означають.

«**З однієї букви**». Розділіть дітей на дві команди. Називайте яку-небудь букву, а команди нехай по черзі називають по одному предмету, що перебуває в кімнаті і назва якого починається з цієї букви. Та команда, яка назве останнє слово, перемагає.

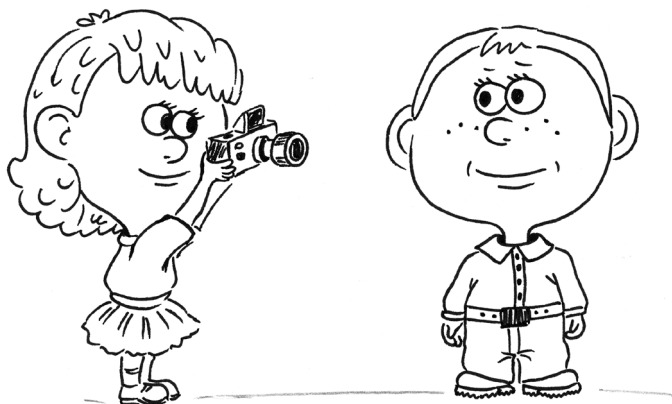
«**Захована буква**». Оберіть букву, яку дитина добре знає. Попросіть малюка написати її та вимовити. А тепер нехай подивиться навколо і назве ті предмети, в назві яких є потрібна буква. Завдання можна ускладнювати: буква може бути на початку, наприкінці або в середині слова.

«**Де трикутник?**» Геометричні фігури теж можна використати для розвитку пам'яті. Наприклад, домовтеся з дитиною про те, що Ви шукаєте у всіх навколишніх предметах кола, або трикутники. Хто більше знайшов — той і виграв.

«**Повторяйка**». Така гра добре тренує пам'ять на слова. Грають у неї декілька людей. Перший говорить яке-небудь слово. Другий повторює це слово і додає до нього своє. Третій повторює перше і друге, і додає третє. Хто з гравців зіб'ється, той і програв.

«**Повітряні букви**». Цю гру Ви можете проводити, якщо діти знають хоча б декілька букв і вміють їх писати. Один із дітей виходить вперед і креслить у повітрі букву. Завдання решти гравців — довідатися, що за буква була загадана. Завдання ускладнюється тим, що діти бачать написане у дзеркальному відображенні.

«**Фотограф**». Один із малюків грає роль фотографа. Він уважно розглядає того, кого буде «фотографувати». Потім відвертається і розповідає, у що одягнена дитина, яку «фотографують», якого кольору у неї очі, волосся, яка посмішка тощо.

«Розкажіть по пам'яті». Покажіть малятам протягом короткого часу (порахуйте до п'яти) яку-небудь цікаву іграшку (ляльку, машинку, плюшевого ведмедика). А тепер сховайте її та поставте їм декілька запитань: «Які в ляльки очі?», «Якого кольору бантик?», «Лялька стоїть або сидить?» тощо.

«Знайдіть картинку». Протягом короткого часу (порахуйте до п'яти) покажіть малятам картинку з яким-небудь сюжетом. А потім запропонуйте їм обрати ту картинку, яку вони вже бачили, з набору схожих картинок.

Запам'ятовуємо цифри. Пам'ятаєте прекрасні вірші С. Я. Маршака: «Ось один, чи одиниця, а тонка, немов та спиця», «Цифра шість — дверний замочок...»? Такі асоціації допомагають дітям запам'ятати, як пишуться цифри. А ще допомагають навчитися порядкового рахунка і з легкістю запам'ятати назви цифр. Для того, щоб малята швидше змогли вивчити, як виглядають цифри, можете використати такий прийом. Напишіть цифру і разом із дитиною пофантазуйте, на що саме вона схожа. Спробуйте намалювати картинку до всіх цифр від 1 до 10. У такий спосіб цифри (і букви!) малюк запам'ятає швидше, адже вони перетворилися на живі істоти чи нагадують такі добре знайомі речі!

Придумайте портрет і біографію кожній букві алфавіту, а ще краще — намалюйте їх. Добре, якщо буде можливість використати тактильні відчуття. Дайте маляті можливість спробувати зобразити цифру пальчиком на різних поверхнях. Нехай він «малює» цифри на різних тканинах, на килимі і лінолеумі, на піску і землі, на запітнілому вікні і запиленій тумбочці на дачі. Мама-рукодільниця може пошити букви і цифри із тканини різної фактури.

«Нелогічні асоціації». Дайте дітям кілька слів, логічно не пов'язаних між собою (*наприклад*: верблюд, квітка, сосиска, мило).

Запропонуйте їм спробувати знайти асоціації, які б пов'язували ці слова. Нехай вони фіксують перші асоціації, що спадають на думку. На-

приклад, «верблюд — зоопарк» або «верблюд — пустеля» — це цілком логічні асоціації. А от «верблюд — слон» або «верблюд — хмара» — вже не дуже. Намагайтеся дати простір дитячій уяві, не обмежуйте їх межами логічних асоціацій. У результаті повинна бути маленька історія.

«Опиши того, хто поруч». До речі, описувати можна що завгодно або кого завгодно, а не тільки сусіда. Це дуже зручна гра, тому що грати в неї можна де завгодно і з якою завгодно кількістю дітей. Можна влаштувати щось на зразок змагання. Ви разом із дітьми обираєте знайомий вам об'єкт предмет, людину...— усе, що завгодно. І потрібно пригадати якнайбільше його відмінних властивостей, ознак. Називати можна по одній ознаці, по черзі. Тим, хто програв, вважається гравець, який не зможе згадати що-небудь про цей предмет, коли настане його черга.

«Знайди сам» — дуже корисна гра для розвитку зорової пам'яті. Склейте разом 4 сірникові коробочки, поруч наклейте 3 склеєні сірникові коробочки. У вас будуть дві башточки різної висоти. В одну з коробочок покладіть гудзик або фішку і закрийте її. Запитайте в малюка, де знаходиться гудзик, в якій із башточок, на якому поверсі.

А тепер заховайте два гудзики різного кольору в одне відділення — нехай маля назве їхню адресу. На третьому етапі предмети повинні бути заховані у різні башточки, і дитині потрібно згадати, що саме де знаходиться. Відкривати відділення башточки малюк може відразу після того, як предмет був захований (це розвиток короткочасної зорової пам'яті), або, наприклад, через півгодини, а для старшого дошкільного віку — наступного дня (це сприяє розвитку довгострокової зорової пам'яті).

«Зроби, як я!» У цю гру цікаво грати парами. Дайте кожному маляти по 6 сірників. Один, ведучий, викладає з 6-ти сірників яку-небудь композицію, потім на одну—дві секунди показує її партнерові.

Партнер зі своїх сірників викладає таку саме фігурку по пам'яті. Потім діти міняються ролями. Якщо завдання виконується легко та із задоволенням, поступово можна збільшувати кількість сірників до 12—15.

Використати можна не тільки сірники, але й рахункові палички, гудзики, намистинки, олівці і навіть руки.

«Передайте зміст». Прочитайте дитині такі фрази (або придумайте інші):

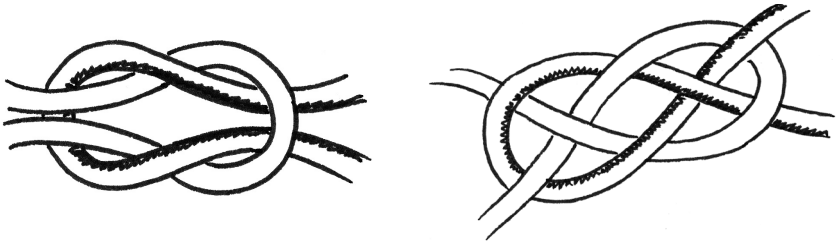
- Восени йдуть дощі.
- Взимку буває дуже холодно.
- У небі летить літак.
- Хлопчик допомагає своїй бабусі.
- Бджола збирає мед.
- Із труби йде дим.
- Дідусь читає газету.

Попросіть дитину повторити ті фрази, які їй вдалося запам'ятати. При цьому головне — передати зміст фрази, а зовсім не відтворити її дослівно. Якщо з першого разу дитина не змогла повторити всі фрази, прочитайте їх ще раз.

«Впізнайте предмет». Ця гра розвиває тактильну пам'ять, тобто здатність запам'ятовувати відчуття від дотику до різних предметів. Ця пам'ять є дуже важливою для розвитку дитини. Дітям із високорозвиненим тактильним сприйняттям набагато легше вчитися в школі.

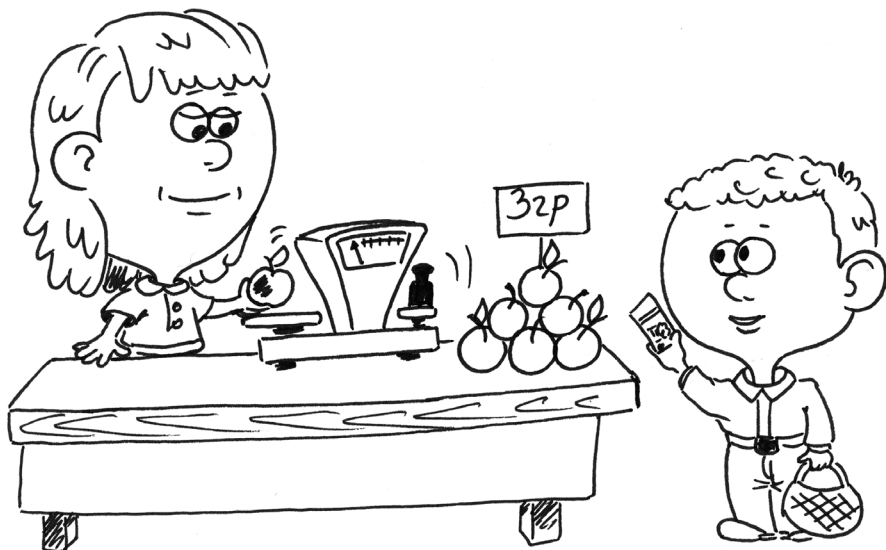
Зав'яжіть маляті очі і кладіть у його витягнуту руку різні предмети (по черзі). Дитина самотужки повинна здогадатися, що знаходиться в неї в руці. Таких предметів може бути від 3 до 10. А потім попросіть малюка назвати всі предмети, що побували в його руці, в тій же послідовності, у якій вони вкладалися в руку. Складність завдання полягає в тому, що дитині потрібно впізнати предмет і запам'ятати його.

«Морська наука». З дітьми старшого дошкільного віку можна вчитися зав'язувати морські вузли. Це теж допомагає розвивати тактильну пам'ять і допомагає розвитку зорової просторової уяви.

«Чудесний мішечок». Приготуйте заздалегідь непрозорий мішечок. У нього потрібно покласти парні іграшки або предмети. Наприклад, два зовсім однакових кубики, дві однакові машинки, два однакові гудзики тощо. Кожний із гравців по черзі повинен достати із мішечка одну з фігурок, а потім, із закритими очима, на дотик, знайти в мішечку таку саме другу, тобто пару. Якщо друга фігурка знайдена неправильно, то обидві повертаються назад у мішечок, і хід робить наступний учасник. Перемагає той, хто набрав більшу кількість фігурок. Розміри фігурок можуть варіювати від 2,5 см до 6 см. Ця корисна гра розвиває тактильну пам'ять, уяву і дрібну моторику руки.

«Магазин». Ця гра — для малят, починаючи з 3-х років, і подобається вона всім дітям. Дитина в ній виконує роль покупця, вона повинна піти в «магазин» та «купити»... (пропонується 3–7 слів). Друга дитина може бути в ролі продавця. Її завдання — повторити «замовлення» і дати правильний набір «покупок». Чим більше слів малята відтворюють правильно, тим краще.

«Хто знає більше?» Запропонуйте дитині за одну хвилину назвати 5 предметів заданої форми або кольору. Наприклад, 5 круглих предметів або 5 червоних предметів. Залишає гру той, хто не встиг назвати предмети за відведений час. Повтори не враховуються!

«Знайдіть предмет». Запропонуйте дитині запам'ятати предмети, зображені на 3–4 картинках, і назвати їх по пам'яті. Потім вона повинна відшукати їхнє зображення на 10–12 схожих картинках, безладно розкиданих на столику. Цю ж вправу можна використати для впізнавання букв або цифр, застосовуючи спеціально виготовлені картки або касу букв і цифр.

Поступово кількість картинок, що запам'ятовують, можна збільшувати.

Учимося рахувати. Використайте риму для навчання малят рахунку. Механічно запам'ятовувати «раз-два-три-чотири-п'ять» нудно. А от порахувати кошениат — навіть дуже весело. Таких віршиків — безліч!

ВЕСЕЛІ КОШЕНЯТА

Раз — це кошеня руденьке,
 Два — це кошеня біленьке,
 Три — у смужку чорно-білу,
 А чотири — дуже сміле.
 П'ять лапкою вмивалось,

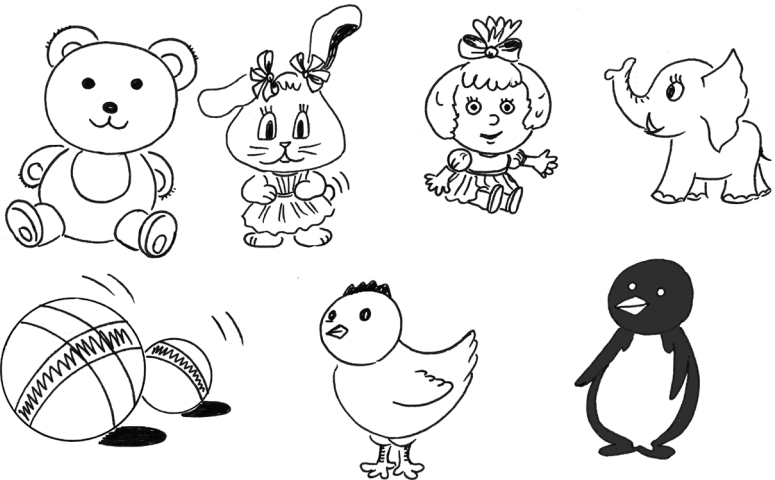

Шосте — під ганком сховалось,
 Сьоме — пісеньку співало,
 Восьме — на обід чекало,
 А дев'яте — наче миша:
 Сіре й полюбляє тишу.
 Найхоробріше — десяте.
 Ось які в нас кошенята!

ПОРАХУЙ!

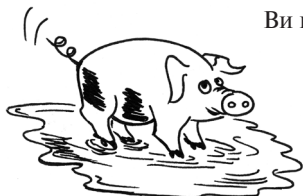
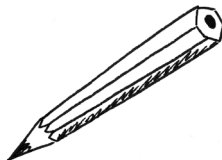
Юля рано-вранці встала,
 Іграшки порахувала:
 Ведмежатко, зайчєня,
 Лялька Соня й слонєня,

Два м'ячі, одне курчатко,
 Неслухняне пінгвєнятко...
 Й ти, малюк, часу не гай —
 Рахувати помагай!

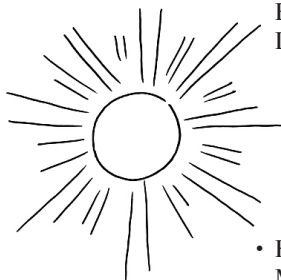
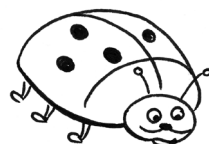
Розгадуємо загадки. Це дуже корисно, адже маля не просто згадує слово. Він думає і про те, як виглядає предмет, які ознаки має, добирає різні варіанти відповідей.

- Він по аркушах танцює,
Що завгодно намалює.
Хто цей спритний молодець?
Ви вгадали?.. (Олівець).

- Ніс — п'ятачком,
Хвостик — гачком.
В калюжі — щодня.
Хто це?.. (Свиня).

- Весь червоний, а на спинці —
Цяточки чорненькі.
Відгадайте, як він зветься,
Цей жучок маленький? (Сонечко)

- Як вогонь, яскраве,
Як матір, ласкаве.
Всім тепло нам може дати,
Під ним можна загоряти. (Сонечко)

- Нас не налякає дощ,
Ми не змокнемо, як хвощ,
Бо вона — над головою
І вкриває нас з тобою! (Парасолька)

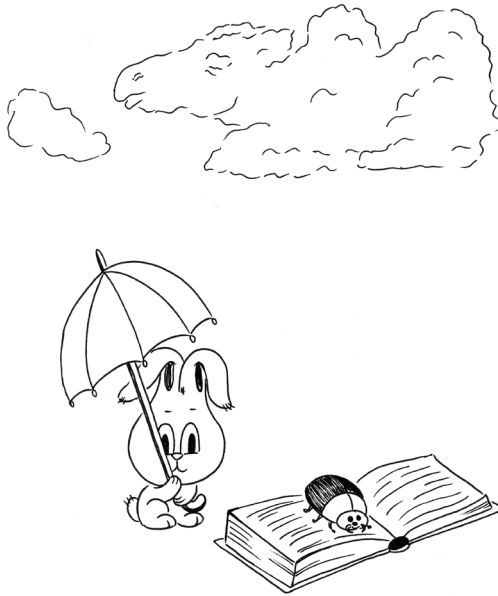
- Швидко-швидко, наче в мить,
По шосе він нас домчить.
Як мотор ричить — аж рветься!
Відгадайте, як він зветься! (Автомобіль)

- Маленьке, пухнасте,
З кігтями, зубасте,
Язичком вмивається...
Як же називається? (Кошеня)

Максимальна концентрація. Розкладіть на столі різні речі. Це можуть бути картинки, іграшки, олівці. Нехай діти уважно їх розглянуть і запам'ятають, що де знаходиться. А тепер попросіть їх закрити очі і запитайте, скільки предметів вони запам'ятали. Нехай перелічать та розкажуть, якої форми, кольору, розміру були предмети, і яка річ де знаходилася.

«Нелогічні» парні асоціації слів. Ця непроста справа вимагає від малят максимальної уваги і роботи уяви. В уяві потрібно об'єднати два предмети, що не мають нічого спільного один з одним, не пов'язані між собою природними асоціаціями. Наприклад, «сонечко» і «долонька». Маля може уявити собі, що на його долоньці відбивається сонячний зайчик. Можете сказати малятам: «Спробуйте уявити кожний предмет із тих, що я зараз вам назву. А тепер спробуйте поєднати їх в одній картинці». Обов'язково наведіть яскравий приклад, а потім диктуйте слова дуже повільно, парами. Наступну пару слів Ви можете переходити, якщо помітили, що діти придумали загальний образ для попередньої.

Зразкові пари слів для тренування

Жук — книга;
 яблуко — дівчинка;
 хмара — верблюд;
 ведмідь — ковзани;
 пальто — квітка;
 парасолька — заєць;
 кішка — гітара;
 олівець — холодильник;
 чашка — лампа;
 годинник — зубна щітка.

Спочатку нехай діти потренуються розповідати один одному вголос, які картинки в них виникають в уяві. Через день—два продикуйте їм по одному слову з кожної пари — вони повинні згадати і назвати друге. Результат Вас здивує!

«Запам'ятовування абракадабри». «Пограємо в абракадабру»,— говорите Ви малечкам. «Зараз я назву вам кілька слів, і ми разом придумаємо цікаву розповідь. Називатися наша розповідь буде «Абракадабра». Почніть із 7—10 слів. Для початку повільно повторіть їх дітям, а потім разом спробуйте пов'язати їх у розповідь. Нічого страшного, якщо розповідь вийде не зовсім звичайною.

Орієнтовні слова для розповіді

ЇЖАЧОК, ДЕРЕВО, РІКА, МИЛО, ГРЕБІНЕЦЬ
МАШИНА, СОНЕЧКО, ЧАШКА, ВАЗА, МАВПОЧКА

Жив-був ЇЖАЧОК. Жив він під високим і гарним ДЕРЕВОМ. Щоранку він ішов до великої синьої РІКИ. Там він весело вмивався з МИЛОМ. В їжачка був справжній ГРЕБІНЕЦЬ, але голки ж не можна розчісувати! Потім їжачок пив чай з гарної ЧАШКИ і йшов збирати квіти. Коли він повертався додому, то ставив запашний букет у ВАЗУ, що йому подарували на день народження. Найбільше в світі ЇЖАЧОК любив кататися на

МАШИНІ. Сьогодні яскраво світило СОНЕЧКО, і їжачок вирішив, що добре б було покататися. Він сів у машину і поїхав по дорозі. На краю лісу йому зустрілася МАВПОЧКА, і він узяв її із собою. І стали вони подорожувати разом.

Нехай малята спробують уявити розповідь, що ви разом склали. Потім можете запропонувати їм спробувати попрацювати самостійно з іншим набором слів:

МИША, ЛІТАК, ОЛІВЕЦЬ, КОШИК, ГРУША
ОКУЛЯРИ, ТЕЛЕФОН, ПТАШКА, КНИГА, КВІТКА

Якщо малята ще не вміють читати, замініть слова картинками. Кількість слів поступово можна збільшувати.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

А тепер, коли Ви озброєні знаннями та різноманітними вправами, починайте!

Придумайте свою власну програму. Для цього вправи можете обирати так: для початку беріть найпростіші, а потім ускладнюйте завдання. Чергуйте вправи на розвиток зорової, слухової, рухової, емоційної пам'яті. Самостійно визначайте, скільки часу Ви будете з малям грати в «зарядку для пам'яті». Головне — дитині повинно бути дуже цікаво і зовсім не нудно. Тому **ГРАЙТЕ** якнайбільше!

Література

1. *Акимов Г. Е.* Память — на пять! — Екатеринбург: У-Фактория, 2006.— 272 с.
2. *Баретт С.* Тайны мозга. Как развить свои умственные способности.— **СПб: Питер** Паблишинг, 1997.— 160 с.
3. *Машин Л., Мадышева Е.* Развивающие игры. Загадочные истории: Для занятий с детьми 6–8 лет.— **Х.: Фолио**, 1997.— 414 с.
4. *Рогов Е. И.* Психология познания.— **М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС**, 1998.— 176 с.
5. *Тихомирова Л. Ф.* Познавательные способности детей 5–7 лет.— **Ярославль: Академия развития**, 2000.— 144 с.
6. *Тихомирова Л. Ф.* Развитие интеллектуальных способностей школьника.— **Ярославль: Академия развития**, 1996.— 240 л.
7. *Фесюкова Л. Б.* Год перед школой.— **Х.: Фолио**, 2001.— 496 с.
8. *Черемошкіна Л. В.* Развитие памяти детей.— **Ярославль: Академия развития**, 1996.
9. *Яковлева Н. Г.* Психологическая помощь дошкольнику.— **СПб.: Валери СПД**, 2002.— 112 с.
10. 365 развивающих игр / Сост. Е. А. Беляков.— **М.: Рольф, Айрис-пресс**, 1998.— 304 с.

Интернет-ресурсы:

<http://www.7ya.ru>

<http://www.solnet.ee>

<http://www.adalin.mospsy.ru>

<http://www.ladoshka.ru>

Навчальне видання

Серія «Дошкільний навчальний заклад. Розвивайка»

ЧУБ Наталія Валентинівна

**РОЗВИВАЄМО ПАМ'ЯТЬ.
Вправи, вірші, скоромовки
для малюків 4–6 років**

2-ге видання

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*
Редактор *О. В. Грабар*
Технічний редактор *О. В. Лебедева*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 06.05.2007. Формат 60×90/16. Папір друкарський.

Гарнітура Ньютон. Ум. друк. арк. 4,5.

Замовлення № 9-01/15-05.

ТОВ «Видавнича група “Основа”»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2911 від 25.07.2007 р.